

KİŞİSEL VERİLERİN İŞLENMESİ BAĞLAMINDA HUKUKA UYGUNLUK SEBEBİ OLARAK VERİ SAHİBİNİN RIZASI

Arş. Gör. Işık Aslı HAN*

Öz: Kişisel verilerin işlenmesi kural olarak hukuka aykırı bir fiildir. Bizim mevzuatımızda Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, Avrupa Birliği Hukukunda ise Genel Veri Koruma Tüzüğü'nde bazı özel hukuka uygunluk nedenleri düzenlenmiştir. Veri sahibinin açık rızası da bunlardan biridir. İlk bakışta haksız fiile ilişkin genel hükümlerde düzenlenen mağdurun rızasını hatırlatsa, veri sahibinin açık rızası olarak ifade edilen hukuka uygunluk sebebi esasen veri koruma hukukuna özgü şartların yerine getirilmesini gerektirmektedir. Çalışmamızda da, karşılaştırmalı hukukta veri sahibinin açık rızası incelenecektir.

* Makale gönderim tarihi: 15.04.2019. Makale kabul tarihi: 17.06.2019.

Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü / Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı

(ORCID kimlik no: 0000-0002-8381-0361; han.isikasli@gmail.com)

CONSENT OF DATA SUBJECT AS GROUND FOR LAWFULNESS IN THE CONTEXT OF DATA PROCESSING

Abstract: Processing of personal data is a wrongful act in principle. A set of reasons for lawfulness including explicit consent of data subject has been laid out in the Law on Protection of Personal Data in our legislation and General Data Protection Regulation in European Union Law. Even though it reminds consent of injured party foreseen within general provisions of tort law, explicit consent of data subject requires some conditions particular to data protection law to be met. This study covers the matter of explicit consent of data subject in comparative law.

I. GİRİŞ

Teknolojideki gelişmeler, 1960'lı yıllardan itibaren sanayi ve ticaretteki etkilerini aşarak bireylerin günlük hayatına nüfuz edecek noktaya gelmiştir. Bilgisayarın kamu ve özel sektörde yoğun olarak kullanılmaya başlanmasıyla veri birikimi artmış; özellikle kişisel bilgisayarların yaygınlaşmasıyla bu veri birikimine erişim, kayda değer ölçüde kolaylaşmıştır. Altmışlı yıllardan itibaren etkisi hissedilen ve bütün bilgileri erişebilir bir kaynakta biriktirmeyi hedefleyen Big Data furyası da bu gelişmelerin bir sonucudur¹. Bu yaklaşım, bireylerin kişisel bilgilerinin bir kaynakta toplanmasını da içermektedir. Hatta günümüzde, verinin ekonomik anlamı ve değeri o kadar yüksektir ki; verilerin analizi yoluyla toplumların ekonomik, sosyal ve siyasi tercihleri, tüketim alışkanlıkları izlenebilmektedir². Kişisel verilerinin işlenerek son ürün haline getirilmesinin somut örnekleri günlük hayatımıza girmiştir. Geleceğin teknolojisi olarak görülen ve toplumdaki ortalama bir birey için bir gizem olarak görülen akıllı arabalar (Smart Cars), şeylerin interneti (Internet of Things), Endüstri 4.0 devrimi; esasında verilerin işlenmesi, analiz edilmesi ve biçimlendirilerek ürün haline getirilmesine dayanmaktadır³.

¹ ÇEKİN, Mesut Serdar, “6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun’un Big Data (Büyük Veri) ve İrade Serbestisi Açısından Değerlendirilmesi”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, sayı: 74, s. 629-644, s. 630-631.

² Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık Seçimlerinde, kişilerin arama geçmişleri analiz edilerek tercihleri ve hassasiyetlerine yönelik olarak haber servis eden İngiltere merkezli bir şirketin faaliyetleri ile Donald Trump’ın kazandığı seçimlerin manipüle edildiği yönünde Cambridge Analytica Skandalı için bkz. <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/mar/23/leaked-cambridge-analyticas-blueprint-for-trump-victory>. (E.T. 02.03.2019)

³ SCHMID, Alain et al., “Rechte an Daten – zum Stand der Diskussion”, **sic! - Zeitschrift**

İşlenmesi başlı başına bir sektör haline gelen verilerin toplanması, depolanması, analiz edilerek değerlendirilmesi, yurt içinde veya yurt dışına aktarılması gibi birtakım işlemlere konu edilmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu da, olası kişilik hakkı ihlallerini akla getirmektedir. Baştan belirtmek gerekir ki, teknoloji ve kişilik hakkının korunması teoride birbirinin dışlayan kavramlar değildir. Ancak verilerin elde edilmesi, işlenmesi, kişiler arası veya sınır ötesi düzeyde transfer edilmesine ilişkin yöntemlerin regüle edilmemesi halinde, münferit hak ihlallerine rastlanması oldukça olasıdır. Özellikle kişilerin mal ve hizmet satın almak için büyük kurumsal aktörlerle görüşmelere girmesi halinde, bu kişisel verilerin karşı tarafa sunulması, fiilen mal veya hizmetten yararlanma şartı haline gelebilir.

Modern kişisel verilerin korunması hukuku, kişisel verilerin işlenmesini kural olarak hukuka aykırı bir fiil olarak kabul eder⁴. Bununla beraber, özel hüküm niteliğindeki açık normlar ile bazı hukuka uygunluk sebepleri öngörülmüştür. Bunlardan ilki – ve belki de en önemlisi, 6698 sayılı Kanunun kişisel verilerin işlenmesine yönelik olarak arz edilmiş, veri sahibinin özgür iradesine dayanan açık rızasıdır. Çalışmamızda da, kişisel verilerin işlenmesine yönelik olarak veri sahibinin açık rızası, bu rızanın oluşma şartları, etkileri ve açık rıza ilkesine istisna haller; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve mehz AB mevzuatı ile karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Bu kapsamda ilk olarak kişisel verilerin korunmasına hukukunun kaynaklarına yönelik kısa bir bakış sunulacaktır (I); daha sonra, arz ettiği önem itibarıyla açıklanması zaruri olan kişisel veri ve kişisel verinin işlenmesi kavramları ortaya konacaktır (II). Bu açıklamaları takiben, son bölümde kişisel verinin işlenmesi yönelik hukuka uygunluk sebeplerinden veri sahibinin açık rızası, kişiliğin korunmasına ilişkin Medeni Kanun m. 23-25'te öngörülen rejimle karşılaştırmalı olarak incelenecektir (III).

II. KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI HUKUKUNA TARİHSEL BAKIŞ

Ulusal düzeyde birçok ülkede yasa koyucu ve uluslararası düzeyde uluslararası örgütler, kişisel verilerin korunması alanına yönelik düzenle-

für Immaterialgüter-, Informations- und Wettbewerbsrecht, 2018, s. 627-639, s. 627; WITZIG, Aurélien: "Le droit de propriété a-t-il un avenir?" Volume:2, *La Semaine Judiciaire*, ed. Bernard Corboz, 2018, s. 79-109, s. 78.

⁴ ÇEKİN, s. 635.

meler sevk etmiştir. Bu düzenlemeler kapsamındaki prensipler ve koruma imkânları; seksenli yıllara tekabül eden ilk dönemde genellikle rehber ve tavsiye niteliğinde iken, doksanlara gelindiğinde artık hukuken bağlayıcı normlara dönüşmüştür. Bu kapsamda Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın (OECD) 1980 tarihli Özel Yaşamın Gizliliğinin ve Sınır Öresi Veri Akışının Korunmasına İlişkin Rehber İlkeler⁵ ve Birleşmiş Milletler'in (BM) 1990 tarihli Bilgisayarla İşlenen Kişisel Veri Dosyalarına İlişkin Yönlendirici İlkeleri⁶; bağlayıcı olmamakla beraber uluslararası düzeyde kaleme alınan ilk metinlerdir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde kişisel verileri zikreden açık bir hüküm bulunmasa da, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi; konuyu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin özel hayata ve aile hayatına saygı kenar başlıklı m. 8 kapsamında ele almaktadır⁷. Keza Avrupa Birliği Adalet Divanı da benzer kararlar vermiştir. Ancak Avrupa Konseyi'nin 1981 tarihli Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi ile konu, ilk kez bağımsız ve hukuken bağlayıcı surette düzenlenmiştir⁸.

Üye devletlerin hukuk sistemlerine doğrudan veya dolaylı olarak etki de bulunma yetkisini haiz olan Avrupa Birliği'nin bölgesel düzeyde ilk düzenlemes, ise 1995 tarihli Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Serbest Dolaşımı Bakımından Bireylerin Korunmasına İlişkin Direktif (95/46/EC sayılı AB

⁵ *OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data*, bkz. <https://www.oecd.org/sti/ieconomy/2013-oecd-privacy-guidelines.pdf> (Çevrimiçi) (E.T. 16.02.2019) (2013 tarihinde güncellenmiştir).

⁶ *Guidelines for the Regulation of Computerized Personal Data Files Adopted by General Assembly Resolution 45/95 of 14 December 1990*, bkz. <https://www.refworld.org/pdfid/3ddcafaac.pdf>. (Çevrimiçi) (E.T. 16.02.2019).

⁷ HANDBOOK ON EUROPEAN DATA PROTECTION LAW, s. 37; GPS Verilerine ilişkin 2 Eylül 2010 tarihli Uzun v. Almanya kararı, 8 Şubat 2018 tarihli Ben Faiza v. Fransa kararı; sağlık bilgilerini ilgilendiren verilere ilişkin 29 Nisan 2014 tarihli L. H. v. Letonya kararı; İletişim bilgilerini elde etme ve gizli dinlemeye ilişkin 4 Aralık 2015 tarihli Roman Zakhariy v. Rusya davasına ilişkin Büyük Daire kararı ve daha niceleri için bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Şubat 2019'da yayınladığı Basın Bildirisi için https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Data_ENG.pdf (Çevrimiçi) (E.T. 21.02.2019)

⁸ *Convention for the Protection of Individuals with Regard to Automatic Processing of Personal Data*, No. 108, bkz. <https://rm.coe.int/1680078b37>. 108 no.lu protokole getirilen değişiklikler için bkz. 2001 tarihli *Additional Protocol to the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data regarding supervisory authorities and transborder data flows*, <https://rm.coe.int/1680080626> (Çevrimiçi) (E.T. 16.02.2019).

Direktifi)⁹ olmuştur. 2016 yılında ise, Üye Devletlerin hukuk sistemin uyumlulaştırılması ve asgari standart sağlanma kabiliyetinin daha yüksek olması itibariyle kişisel verilerin korunması, Genel Veri Koruma Tüzüğü¹⁰ ile düzenlenmiştir. 95/46/EC sayılı AB Direktifi'nin 29. maddesi uyarınca oluşturulan Veri Koruması (ya da Madde 29) Çalışma Grubu (*Data Protection Working Party*), görüş ve rehberleriyle, AB kişisel verilerin korunması hukukunu önemli ölçüde şekillendirmiştir. 28.05.2018 tarihinde lağvedilen Grubun selefi ilse Avrupa Veri Koruma Kurulu (*European Data Protection Board*) olmuştur¹¹. Yine Direktif ve Tüzük'ün Giriş (*Recital*) bölümleri de, hükümlerin uygulanması bakımından yol göstericidir¹².

Türk Hukukunda, kişisel verilerin korunması hukuku bakımından özel birtakım düzenlemeler getiren ilk kanun ise, Avrupa Birliği mevzuatı dikkate alınarak hazırlanmış olan 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu olmuştur. Bununla beraber konuyu mevzuatta ilk defa açık hükme bağlayan metin, 6698 sayılı Kanun değil, 2012 tarihli Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Gizliliğinin Korunması Hakkında Yönetmeliktir. 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunundan sonra ise, Kanunun uygulanması ve denetleyici kurul olan Kişisel Verilerin Korunması Kurulunun işleyişine ilişkin çok sayıda yönetmelik çıkarılmıştır. 2017 tarihli Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Haline Getirilmesine İlişkin Yönetmelik ile 2017 tarihli Kişisel Verilerin Koruma Kurulu Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik; bunlardan en önemlileridir. Öte yandan, Kişisel Verileri Koruma Kurulu, KVKK uygulamasına yönelik yakın zamanda yol gösterici nitelikte rehberler yayınlamıştır.

⁹ 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the Protection of Individuals with Regard to the Processing Data and on the Free Movement of Such Data, bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31995L0046&from=EN> (Çevrimiçi) (E.T. 16.02.2019).

¹⁰ The General Data Protection Regulation (EU) 2016/679, bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN> (Çevrimiçi) (E.T. 16.02.2019).

¹¹ https://ec.europa.eu/newsroom/article29/item-detail.cfm?item_id=629492. Hem Direktif hem Tüzük döneminde kaleme alınan ve mevzuatın tatbiki konusunda yol gösteren çalışmalara, Avrupa Veri Koruma Kurulu'nun internet sitesinde de yer verilmiştir.

¹² Giriş bölümünün, bağlayıcı nitelikte olmadığı ve esas hükmün lafzının aksine bir yorumun dayanağını teşkil etmek için yorum vasıtası olarak kullanılmayacağı hakkında bkz. 24 Kasım 2005 tarihli C-136/04 sayılı AB Adalet Divanı kararı.

III. KİŞİSEL VERİ KAVRAMI VE KİŞİSEL VERİNİN İŞLENMESİ KAVRAMI

Kişisel veri ve kişisel verinin işlenmesi kavramları, kişisel verilerin korunması hukukunda bakımından sorumluluğun tesisi ve hak ihlallerinin önlenmesi ile verilerin ekonomik ve sosyal analizlerinin yapılmasında menfaat arasındaki hassas dengenin sağlanması yönünde hayati niteliktedir¹³. Bu nedenle çalışmada asıl varılmak istenen konunun daha iyi anlatılabilmesi ve anlaşılabilmesi için bunlara kısaca değinmek zaruridir.

1. Kişisel Veri Kavramı

A. Kişisel Verinin Tanımı ve Unsurlar

95/46/EC sayılı AB Direktifi m. 2/b-a, kişisel veriyi, “*kimliği belirlenmiş veya belirlenebilir bir gerçek kişiyle ilişkilendirilebilen her türlü bilgi*” olarak tanımlamıştır¹⁴. Bu tanımlı takip eden Kişisel Verilerin Korunması Kanununa (KVKK) göre de, kişisel veri, “*kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi*” ifade eder (KVKK m. 3/1-d). 2016 tarihli Genel Veri Koruma Tüzüğü (GKVT) de, 95/46/EC sayılı AB Direktifindeki ilk tanımlı aynen benimsemiştir (m. 4/b-1).

Öğretide bu tanımlı; *gerçek kişi, bilgi, gerçek kişinin kimliğinin belirlenmiş veya belirlenebilir olması ve gerçek kişi ile bilginin ilişkilendirilebilir olması* şeklinde dört unsura ayrılarak incelenmektedir.

¹³ Nitekim AB mevzuatındaki ilk bağlayıcı kurallar bütünü olan 95/46/EC sayılı AB Direktifinin esaslı amaçlarından biri bireylerinin kişisel verilerinin korunması ise, diğeri de Üye Devletler arasındaki veri akışının regüle bir ortamda gerçekleşmesidir. Bilindiği üzere, Üye Devletler arasında mali hizmet ve sermayenin serbest dolaşımı; AB organizasyonel yapısının ekonomik objektiflerindedir, bkz. GONZALEZ FUSTER, Gloria, **The Emergence of Personal Data Protection as a Fundamental Right of the EU**, Brussels, 2014, s. 134. Nitekim Direktif’in kendisinin de, ulusal hakların, ekonomik etkililik lehine nötrale edilmesi bakımından bir araç (*a tool for neutralization of national rights in favor of economic efficiency*) olarak tanımlandığı aktarılmaktadır, bkz. GONZALEZ FUSTER, s. 135. Diğeryandan, Birlik’e üye olmayan devletlere yapılacak veri aktarımları bakımından, bu ülkenin ulusal mevzuatının kişisel verilerin korunması bakımından yeterli koruma sağlamalıdır, bkz. KAYA, Cemil, **Assessing the Transfer of Personal Data in the European Union in the Light of the Data Protection Directive**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011 (Transfer of Personal Data), s. 49.

¹⁴ “*any information relating to an identified or identifiable natural person*”

a. Kişi

İlk unsur olan kişi, Medeni Kanunun (MK) ilgili hükümleri kapsamında değerlendirilir¹⁵. Gerçek kişinin kişiliğinin başlama ve sona erme anlarını düzenleyen MK m. 28/1 uyarınca kişilik; tam ve sağ doğumla başlar, ölümlle sona erer¹⁶. Bizim hukukumuzda ölmüş kişi, artık hak ve borç süjesi olmaz. Kişisel verilerin korunması hukuku da bu genel esastan ayrılmamıştır. Genel Veri Koruma Tüzüğü Girişi Bölümünün 27. paragrafında ölmüş kimşelerin kişisel verilerinin korunmasının talep edilemeyeceği hususu genel esas olarak ortaya konmuş olmakla¹⁷ beraber, Üye Devletlere, bu konuya ilişkin düzenleme yapma yetkisi tanınmıştır. Diğer yandan, kişisel verinin, kişilik hakkı içindeki özel hayatın içindeki mühim konumu gereği, kamuya mal olmuş kişiler bakımından bir istisna tanınmamıştır¹⁸.

KVKK ve 95/46/EC sayılı Direktif ile aynı doğrultuda düzenleme getiren GVKT, tüzel kişiler açısından bir koruma öngörmemiştir¹⁹. Ancak gerçek kişilerin kişisel verilerinin korunabileceğini kabul ederek tüzel kişileri bu korumadan mahrum bırakan bu düzenlemelerin *ratio legis*'i, kişisel verilerin kişilik hakkı kapsamında bir değer olan özel hayatın gizliliği değeri içinde değerlendirilmesidir. Bu kapsamda tüzel kişilerin, örneğin bir ticaret

¹⁵ Article 29 Working Party Opinion 4/2007, s. 21.

¹⁶ Cenine ait kişisel verinin korunması konusunun, Üye Devletin hukuk sistemi içinde ele alınacağı hakkında bkz. Article 29 Working Party Opinion 4/2007, s. 23.

¹⁷ Bu kapsamda veri sorumlusunun; veri sahibinin yaşıyor veya ölmüş olabileceği hakkında bilgisinin olmaması, ölmüş kimseye ait ve özellikle sağlık durumuna ilişkin verinin yaşayan yakınlarını da ilgilendirmesi ve özellikle sağlık durumuna ilişkin veriler bakımından sağlık çalışanlarının gizlilik yükümlülüğünün veri sahibinin ölümüyle son ermemesi durumlarını ele alan açıklamalar için bkz. Article 29 Working Party Opinion 4/2007, s. 22.

¹⁸ Kişisel verilerinin korunması hakkının “herkes”e tanındığı, Çalışma Grubunun Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi m. 6’yı anması ile vurgulanmıştır, bkz. Article 29 Working Party Opinion 4/2007, s. 22; Kişilik hakkı kapsamında özel hayatın korunması bakımından ise, kamuya mal olmuş kişiler açısından, kamu menfaati ve basının kamuyu aydınlatma yükümlülüğü lehine daha sınırlı bir koruma kabul edilmiştir. Detaylı açıklamalar için bkz. OĞUZMAN, M. Kemal / SELİÇİ, Özer / OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe., **Kişiler Hukuku: Gerçek ve Tüzel Kişiler**, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 17. Baskı, Filiz, İstanbul, 2018, s. 240 vd.

¹⁹ Bununla beraber, Avrupa Adalet Divanı, eğer başkaca bir Topluluk Hukuku normuyla çelişmiyorsa Üye Ülkelerin, tüzel kişilerin kişisel verilerinin korunmasına ilişkin düzenleme yapabileceğini belirtmiştir, bkz. 06.11.2003 tarihli C-101/2001 sayılı Karar. Nitekim İtalya, Avusturya ve Lüksemburg bu yönde düzenleme yapmıştır, bkz. Article 29 Working Party Opinion 4/2007, s. 24.

şirketi ise, yalnızca ticari sırları söz konusu olabilir. Tüzel kişilerin verileri, kişisel verilerin korunması hukuku kapsamında korunmasa da, somut olayda şartları mevcutsa, genel hükümler kapsamında kişiliğin korunmasına ilişkin imkânlarla da başvurulabilirler²⁰. Diğer bir ihtimal olarak, tüzel kişilerin verilerine ilişkin koruma, somut olayın şartları sağlanıyorsa, TBK ve TTK'nın haksız rekabete ilişkin hükümleri kapsamında da sağlanabilir.

Bununla beraber, Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Özel Hayatın Korunmasına ilişkin 2002/58/EC sayılı AB Direktifi, tüzel kişilerin kişisel verilerinin de korunacağını öngörmüştür²¹. Bu kapsamda, o dönem yürürlükte olan 95/46/EC sayılı AB Direktifini tamamlayan ve özel bir alanı düzenleyen 2002/58/EC sayılı AB Direktifi m. 1/2, tüzel kişi üyelerin meşru menfaatleri bakımından da koruma sağlandığını ifade etmektedir²². Bizim hukuk sistemimiz bakımından da, 2012 tarihli Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Gizliliğinin Korunması Hakkında Yönetmelik, tüzel kişilerin kişisel verileri bakımından aynı doğrultuda bir koruma öngörmüştür.

b. Bilgi

Bilgi unsuru, kişisel verinin materyal esasını oluşturmaktadır²³. Öğretide belirtildiği üzere, bilgi ve veri birbirinden farklı anlamlara gelmektedir. Bilgi, veriye yüklenen anlamı ifade etmektedir²⁴.

²⁰ Tüzel kişilerin de, gerçek kişilere özgü olan değerler hariç tutulmak üzere ve bünyelerine uyan değerler kapsamında kişilik hakkı söz konusudur ve MK m. 48 kapsamında korunur, bkz. SE-ROZAN, Rona, **Medeni Hukuk: Genel Bölüm – Kişiler Hukuku**, 8. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017, s. 456; OĞUZMAN et al., s. 205; TAŞTAN, Furkan Güven: **Türk Sözleşme Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 30; MK m. 23 (CO / OR 27) hükmünün gerçek kişiler kadar tüzel kişilerin kişilik hakkını konu aldığı yönünde Büchler, s. 121. Yargıtay'ın genel uygulaması da aynı hususa işaret etmektedir, bkz. Y. HGK, T. 1.2.2012, E. 2011/4-687, K. 2012/26; İsviçre Federal Mahkemesinin aynı yöndeki uygulaması için BGE / ATF 106 II 369 E. 3; BGE / ATF 114 II 159 E. 2.

²¹ İngilizce literatürde "E-Privacy Directive" olarak da adlandırılan 2002/58/EC sayılı AB Direktifinin yerine daha etkin bir koruma sağlayan yeni bir metin taslağı bulunmaktadır, bkz. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/proposal-regulation-privacy-and-electronic-communications> (Çevrimiçi) (E.T. 22.02.2019).

²² "The provisions of this Directive particularise and complement Directive 95/46/EC for the purposes mentioned in para-graph 1. Moreover, they provide for protection of the legitimate interests of subscribers who are legal persons."

²³ Article 29 Working Party Opinion 4/2007, s. 6.

²⁴ TAŞTAN, s. 36.

Bilginin kişisel verilerin korunması kapsamında korunabilmesi için gizli olması ya da doğru bir bilgiye dayanmış olması aranmaz²⁵. Örneğin, kişinin adı ve doğum tarihi bilgisi ile elde edilmiş bir veri, gizli değildir; ancak şartlar sağlandığında KVKK korumasından yararlanır. Yanlış bilgiler açısından da KVKK, veri sahibine, kendisiyle ilişkilendirilmiş yanlış bir verinin de düzeltilmesini talep hakkı tanımıştır (m. 11/1-d).

Bilgi, kişinin gizlilik alanına, özel hayatına ya da kamusal yaşamına ilişkin olabilir²⁶. Bu kapsamda bilginin dayandığı veri kişinin iş hayatına ilişkin olabilir²⁷. Örneğin; bir banka müşteri temsilcisinin, başarı grafiklerini gösteren veri bu kapsamda değerlendirilir.

c. Belirli veya Belirlenebilir Olma

KVKK'da ayrıca yer verilmeyen kimliğin belirlenmiş veya belirlenebilir olması unsuru ise; gerek 95/46/EC sayılı Direktif gerekse GVKT'de, kişisel verinin tanımını takiben ve “*kimliği belirlenebilir gerçek kişi*” ifadesi üzerinden, aynı bentte açıklanmıştır. GVKT'de yer alan 95/46/EC'ye nazaran genişletilmiş tanım, “*doğrudan veya dolaylı olarak ve özellikle isim, kimlik numarası, yer bilgisi, bir çevrimiçi kimlik belirleyiciye ya da kişinin fiziksel, psikolojik, genetik, mental, ekonomik, kültürel, sosyal kimliğine ilişkin bir veya birden fazla özellik anılarak belirlenebilen kişi*” şeklindedir²⁸. Türk öğretisinde de bu unsur incelenirken, mehz kaynak esas alınmaktadır.

GVKT'nin Giriş Bölümünün 26. Paragrafı, makul surette kullanılabilir bütün araç ve imkânların kullanılması sonucu veri sahibinin belirlenebilir olması kriterini getirmektedir. Hangi imkânların makul olduğunun tespitinde ise, kimliğin belirlenmesi için gereken zaman ve yapılacak mas-

²⁵ Article 29 Working Party Opinion 4/2007, s. 24.

²⁶ Kişinin hayat alanlarına ilişkin bu ayrıma ilişkin, bkz. MEILI, Andreas, **Zivilgesetzbuch I: Art. 1-456 ZGB**, Basler Kommentar, ed. Heinrich Honsell, Nedim Peter Vogt, Thomas Geiser, 4. Auflage, Basel, 2010, s. 259, p. 17; DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan., **Kişiler Hukuku**, 19. Baskı, Filiz, İstanbul, 2018, s. 136-137.

²⁷ DEVELİOĞLU, Hüseyin Murat, **6098 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ile Karşılaştırmalı Olarak Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü uyarınca Kişisel Verilerin Korunması Hukuku**, On İli Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 37.

²⁸ “... an identifiable natural person is one who can be identified, directly or indirectly, in particular by reference to an identifier such as a name, an identification number, location data, an online identifier or to one or more factors specific to the physical, physiological, genetic, mental, economic, cultural or social identity of that natural person;”

raf, işleme anındaki mevcut teknoloji ve teknolojik gelişmeler gibi bütün objektif faktörlerin dikkate alınmasıdır²⁹.

Bu kapsamda eğer bir kişisel veri, belirli veya belirlenebilir olma kabiliyetinin kaybederek *anonimleşmişse*, artık kişisel verilerin korunması hukuku kapsamında herhangi bir korumadan yararlanmaz³⁰.

Diğer yandan, GVKT, anonimleştirme kavramına benzeyen psödonimizasyon kavramına da yer vermiştir. GVKT m. 4/b-5'te tanımlanmıştır. Buna göre, psödonimizasyon; kişisel verinin, herhangi bir ek bilgi kullanılmaksızın bir veri sahibi ile ilişkilendirilemeyecek şekilde işlenmesidir. Bir kişisel verinin psödonimize edilmiş kabul edilmesi için; i) veri sahibi ile ilişkilendirilmesini sağlayan ek bilginin, veriden ayrı olarak saklanması ve ii) verinin belirli ya da belirlenebilir bir gerçek kişiyle ilişkilendirilemeyecek şekilde teknik ve organizasyonel işlemlere tabi tutulması gerekir³¹. Bir kişisel verinin psödonimize edilmesi şüphesiz veri sahibi açısından bir miktar güvenlik sağlar; ancak gerekli araçlara ulaşıldığı müddetçe veri hala belirli bir gerçek kişiyle ilişkilendirilebilir niteliktedir³². Bu nedenle psödonimizasyon, verinin, kişisel verilerin korunması hukuku kapsamında korunmasını engellemez.

Diğer yandan, belirlenebilirlik ölçütünün, somut olayın şartlarına göre değerlendirilmesi gerekebilir. Örneğin; her bilgisayar internet ağına kural

²⁹ Bu kapsamda Alman Hukukundaki hâkim görüş, herhangi bir üçüncü kişinin değil, bizzat veri sorumlusunun verinin kime ait olduğunu belirleyebilir araçlara sahip olması gerektiğini kabul etmektedir (sübjektif ölçüt). Diğer yandan Avrupa Birliği Adalet Divanı ise, 19 Ekim 2016 tarihli ve C-582/14 sayılı Breyer v. Federal Republic of Germany kararında, hukuken yasaklanmış olmadıkça ve ek araçlara ulaşmak makul bir çaba gerektiriyorsa, belirlenebilirlik unsurunun mevcut olduğuna karar vermiştir (objektif ölçüt). Ayrıntılı bilgi için bkz. YÜCEDAĞ, Nafiye, “Medeni Hukuk Açısından Kişisel Verilerin Korunması Kanununun Uygulama Alanı ve Genel Hukuka Uygunluk Sebepleri”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 75 (2), s. 765-790, s. 767-768.

³⁰ GVKT Giriş Bölümü Paragraf 26. Bu kapsamda anonimleştirilmiş bir verinin buluta (*cloud*) aktarılması ya da veri sahibi ile ilişkilendirilebilir veri buluta aktarılıp sahibinin izniyle anonimleştirilmişse, korumadan yararlanmaz. Zira artık veri sahibi ile ilişkilendirilebilir değildir, bkz. SCUDIERO, Lucio, Bringing Your Data Everywhere: “A Legal Reading of the Right to Portability”, **European Data Protection Law Review**, 2017/2, s. 119-127, 125.

³¹ Bu kapsamda psödonimizasyona ilişkin klasik bir hal olarak şifrelenmiş veri (*key-coded data*) kavramı için bkz. Article 29 Working Party Opinion 4/2007, s. 18-19.

³² Verinin psödonimize edilmesi halinde de ait olduğu kişinin dolaylı surette belirlenebilir (*indirectly identifiable*) olduğu yönünde Article 29 Working Party Opinion 4/2007, s. 18.

olarak bir IP adresi üzerinden bağlanır. Ancak bir bilgisayarın birden fazla kişi tarafından kullanılması halinde, IP adresini ve bu IP adresi üzerinden yapılacak internet sitesi ziyaretlerine ilişkin verinin ilişkilendirileceği kişiyi belirlemek zorlaşacaktır³³.

d. Gerçek Kişi ile Bilginin İlişkilendirilebilir Olması

Gerçek kişi ile bilginin ilişkilendirilebilir olması unsuru, temelde gerçek kişinin kimliğinin belirlenebilir olması unsuru ile yakın ilişki içindedir. Kişisel verinin KVKK kapsamında öngörülen korumadan yararlanabilmesi için; kişi ve bilginin ilişkilendirilebilir olması, bilginin kullanılması sonucu, veri sahibinin tespit edilebilmesi gereğini ifade eder.

Bilgi ve gerçek kişi arasında bağlantı kurulabilmesi, bilginin muhteviyatının yorumlanarak gerçek kişiyi işaret eden bir çıkarıma varılması anlamına gelmektedir. İsviçre Federal Mahkemesi de verinin salt kendisinin değil, verinin içinde bulunduğu bağlamın ve ek bilgilerin dikkate alınarak hayatın olağan akışına göre bir kişiyle ilişki kurulup kurulamayacağı incelenmelidir³⁴. Örneğin; tapu kütüğünde bir kişiye ait taşınmazların tespiti, müşterisi olduğunu bankanın, o kişiye yüksek montanlı kredi kullandırması için önem arz etmektedir. Diğer bir örnek olarak, bir satış danışmanın önceki aylara yönelik satış rakamları ve çapının analiz edilmesi sonucu geleceğe yönelik performansının öngörülmesi, bilginin yorumlanması ile söz konusu olur.

B. Kişisel Verinin Hukuki Niteliği

Kişisel verinin hukuki niteliği ve kişisel verilerin korunması kapsamında veri sahibinin sahip olduğu hakkın hukuki dayanağı konusunda öğretide farklı görüşler mevcuttur³⁵. Kişisel veriler üzerindeki hakkın ekonomik menfaatlere dayanan bir mülkiyet hakkı mı, yoksa şahıs varlığına dâhil olan kişilik hakkı kapsamında bir değer mi olduğu meselesi; öğretilerde tartışılmaktadır³⁶.

³³ LÖW, PETRA, **Datenschutz im Interne: Eine strukturelle Untersuchung auf der Basis der neuen deutschen Medienordnung**, Tübingen, 2000, s. 58-59.

³⁴ BGE 138 II 346 ff. E. 6.1.

³⁵ TAŞTAN, s. 51 vd. Bununla beraber pragmatik bir yaklaşımla, bu sorunun tespitinin pratikte kayda değer bir faydası olmadığı yönünde SAUVAIN, Monique Cossali et al., “Les Codes de Conduite dans le Projet de Révision de la Loi Fédérale sur la Protection des Données”, **LeGes - Gesetzgebung & Evaluation**, 2018 (3), para. 32.

³⁶ PEARCE, Henry, “Personality, Property and Other Provocations: Exploring the Conceptual

Bir görüşe göre kişisel veri üzerinde veri sahibinin mülkiyet hakkı bulunmaktadır. Ancak kişisel verinin üzerinde mülkiyet hakkı tesis edilebilmesinin kabulü ile kişisel verilerin işlenmesinin, veri sahibi ile veri sorumlusu arasında ekonomik menfaatlara dayalı bir hukuki ilişkinin kurulması anlamına gelecektir. Bunun kaçınılmaz sonucu da kişisel veriler ve bunların işlenmesine dayalı yepyeni bir pazarın mevzu bahis olmasıdır. Ancak kişisel verilerin korunmasına yönelik mevcut yasal düzenlemeler, bu pazarın işleyişine önemli ölçüde zarar verir³⁷. Bununla beraber, bu görüşü savunan yazarlar; GVKT’nde öngörülen unutulma hakkı (*right to be forgotten*), verinin taşınması hakkı (*right to data portability*), uygulamada verinin işlenerek veya işlenmeden başka kişilere satılabilmesi imkanına dikkat çekmektedir³⁸.

Bununla beraber, İsviçre-Türk hukukunda, eşya kavramının tanımının, maddi varlığı olan şey üzerinden kaleme alınması karşısında, kişisel verinin eşya olarak kabul edilemeyeceği ve üzerinde mülkiyet hakkı tesis edilmeye elverişli olmadığı belirtilmektedir³⁹. Bununla beraber, verinin, üzerinde mülkiyet hakkı kurulma kabiliyeti bulunan yeni ve özel bir eşya türü olduğu görüşleri de dile getirilmektedir⁴⁰.

Verinin eşya kavramından uzaklaşan yapısı nedeniyle, bir telif hakkı niteliğinde olup olmadığı da öğretilerde tartışılmıştır⁴¹. İsviçre Telif Hakkı ve Bağlantılı Haklara İlişkin Kanununun 10. Maddesinin ilk fıkrası uyarınca “*Telif hakkı sahibi, münhasır hakkının kullanılıp kullanılmayacağını, ne zaman ve nasıl kullanılacağını belirleme hakkına sahiptir.*”⁴² Ancak bu görüş de,

Muddle of Data Protection Rights under EU Law”, **European Data Protection Law Review**, 2018/4, s. 190-208, s. 190.

³⁷ PEARCE, s. 199.

³⁸ VICTOR, Jacob M., “The EU General Data Protection Regulation: Toward a Property Regime for Protecting Data Privacy, The EU General Data Protection Regulation: Toward a Property Regime for Protecting Data Privacy”, **Yale Law Journal**, 123, 2013, 513-528, s. 513 ve s. 517.

³⁹ SCHMID et al., s. 629.

⁴⁰ SCHMID et al., s. 635.

⁴¹ ABD Hukukunda bu görüşü kişisel verinin pazarda nakdi değere dönüştürülmesi bakımından sahibine münhasır bir hak verdiğine değinerek belirten SAMUELSON, Pamela, “Privacy as Intellectual Property”, **Stanford Law Review**, Volume: 52, 1999, s. 1125-1173, s. 1134.

⁴² “*Der Urheber oder die Urheberin hat das ausschliessliche Recht zu bestimmen, ob, wann und wie das Werk verwendet wird.*”

telif haklarının konusu olan eserlerin aksine, zihinsel yaratım ve eser sahibinin karakteristik özelliklerini içermediğine dikkat çekilerek eleştirilmektedir⁴³.

Diğer görüş işse, kişisel verinin kişilik hakkı kapsamında bir değer olduğu görüşüdür⁴⁴. Nitekim kişisel verilerin korunması, AB mevzuatında, ekonomik yönlerinde ziyade kişilik hakkına yaklaşan yönleriyle ele alınmıştır⁴⁵. AİHM de kişisel verilerin korunması meselesini, Sözleşmenin 8. maddesi kapsamında özel hayatında gizliliğinin korunması bakımından değerlendirerek kişisel bir değer olarak ele almaktadır⁴⁶. Anayasa Mahkemesi de kişisel verilerin korunmasını, kişilik hakkı bağlamında düşünmektedir⁴⁷.

⁴³ SCHMID et al., s. 630.

⁴⁴ ÖZDEMİR, Hayrunnisa: **Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması**, Seçkin, Ankara, 2009, s. 146 vd.; SEROZAN, s. 454; Nitekim mutlak bir hak olan kişilik hakkı bakımından ti sınırlılığı ilkesi söz konusu değildir. Bilgi birikiminin artması ve gelişen teknolojinin hukuki alana yansması olarak kişisel verilerin korunmasını talep hakkı da, kişilik hakkı kapsamında bir değerdir, bkz. SEROZAN, s. 455.

⁴⁵ AB mevzuatı bakımından gerçek kişinin kişiliğinin korunması kapsamında düzenlendiği, ayrıca İsviçre kişisel verilerin korunması hukuku bakımından da açık hükümle (Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun m. 12) kişilik hakkını koruyucu davalarla bağlantı kurulduğu hakkında, bkz. WITZIG, s. 79. Türk hukuku bakımından da, mevzuatta açık hüküm bulunmasa da kişiliği koruyucu davalara başvurulabileceği kabul edilmektedir, bkz. DEVELİOĞLU, s. 126 vd.

⁴⁶ VAN DER SLOOT, “Bart, Privacy as Personality Right: Why the ECtHR’s Focus on Ulterior Interests Might Prove Indispensable in the Age of ‘Big Data’”, **Utrecht Journal of International and European Law**, 31, No. 80, 2015, pp. 25-50, s. 40; Kişisel verilerin korunmasını amaçlayan mevzuat hükümlerinin, kişilik hakkını koruyucu nitelikte özel hükümlerden olduğu yönünde MEILI, s. 257, p. 10. Meili, kişisel veri sahibinin, ihlal halinde, İsviçre Veri Korumasına İlişkin Kanun m. 12’de düzenlenen hukuki imkânlar yanında, İsviçre Medeni Kanununun kişilik hakkının korunmasına ilişkin genel hükümlerine de başvurabileceğini belirtmektedir. Hatta bu husus, Veri Korumasına İlişkin Kanun m. 15’te yer bulmuştur, bkz. MEILI, s. 258, p. 10.

⁴⁷ “*Kişisel verilerin korunması hakkı, kişinin insan onurunun korunmasının ve kişiliğini serbestçe geliştirebilmesi hakkının özel bir biçimi olarak, bireyin hak ve özgürlüklerini kişisel verilerin işlenmesi sırasında korumayı amaçlamaktadır. Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda, geleneksel yöntemlerle mümkün olmayan çok sayıda verinin toplanabilmesi; daha önce birbirinden ilişkisiz şekilde tutulan pek çok verinin merkezi olarak bir araya getirilebilmesi; verilerin, veri eşleştirme ve veri madenciliği gibi ileri teknolojik imkânlarla analize tabi tutulmak suretiyle, veriden yeni veriler üretme kapasitesinin artması; verilere erişim ve veri transferinin kolaylaşması; kişisel verilerin ticari işletmeler için kıymetli bir varlık niteliği kazanması neticesinde, özel sektör unsurlarınca yaratılan risklerin daha yay-*

Bununla beraber, öğretilerde, kişisel verilerin *post-mortem* korunması için Üye Devletlere düzenleme alanı tanınması ve GVKT m. 82’de düzenlenen maddi tazminat taleplerinin, kişilik hakkı ihlali bakımından eski hale getirme istemine (*restitution*) nazaran istisnai olduğu; bu nedenle GVKT’nde öngörülen rejimin mülkiyet hakkına yakınlaştığı belirtilmektedir⁴⁸.

Bir görüş ise, kişisel verilerin korunması hakkını; mülkiyet hakkına konu olabilecek şey ve kişilik hakkı kapsamında bir değer olmanın arasında konumlandırarak, *mal benzeri şey (quasi-property)* olarak tanımlamaktadır⁴⁹.

Son olarak, Alman Anayasa Mahkemesinin 1983 tarihli ‘‘Nüfus Sayımı Kararı’’ndan sonra, kişisel verilerin geleceğini tayin hakkı olarak, kişilik hakkından bağımsız olarak değerlendirilmeye başlandığı belirtilmektedir. Kişisel verilerin korunmasının, kişiliğin korunmasına ilişkin genel hükümlerin yanı sıra, kişisel verilerin korunması hukuku kapsamında yeni düzenlemelerle korunması da bu yaklaşımı destekler niteliktedir⁵⁰.

Kanaatimizce, kişisel veriler; ister kişilik hakkı kapsamında bir değer olarak, kişilik hakkından bağımsız bir hak olarak değerlendirilsin, nihayetinde istisnai özellikler tanınan bir şahıs varlığı hakkıdır.

C. Kişisel Verinin Sınıflandırılması

Kişisel verilerin korunması hukuku bağlamında bazı kişisel veriler, diğerlerine göre farklı bir konumda tutulmuştur. Bu gruptaki kişisel verileri KVKK’da ‘‘özel nitelikli kişisel veri’’, GKVT’de ise ‘‘özel türde kişisel veri (*special categories of personal data*)’’⁵¹ olarak adlandırılmıştır. Öğretilerde bu sınıftaki verilere, ‘‘hassas veri’’ de denmektedir⁵². Bu istisnai gruptaki

ğın ve önemli boyutlara ulaşması ve terör ve suç örgütlerinin kişisel verileri ele geçirme yönündeki faaliyetlerinin artması gibi etkenler, günümüzde kişisel verilerin en üst seviyede korunmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda Anayasa’ nın 20. Maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesinde, ‘‘Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.’’ hükmüne yer verilerek kişisel verilerin korunması hakkı anayasal güvenceye bağlanmış ve bu şekilde kamu makamlarının keyfi müdahalelerine karşı koruma altına alınmıştır.’’ Anayasa Mahkemesi T. 09/04/2014, K. 2013/122, E. 2014/74 sayılı Karar.

48 PEARCE, s. 204.

49 PEARCE, s. 206-208.

50 Bu görüşe ilişkin açıklamalar için bkz. TAŞTAN, s. 64-65.

51 95/46/EC’de de ‘‘özel türde veri (*special category of data*)’’ olarak adlandırılmıştır.

52 Hassas veri ifadesini tercih BOZKURT YÜKSEL, Armağan Ebru, **Bulut Bilişimde Kişisel Verilerin Korunması**, Yetkin, Ankara, 2016, s. 92; KAYA, Cemil: ‘‘Avrupa Birliği

verilerin nitelikleri gereği, işlenmesi bakımından hukuka uygunluk sebepleri açısından düzenlemelerin sevk edilmesine gerek duyulmuştur.

Genel Veri Koruma Tüzüğü bakımından, ırk veya etnik köken, siyasi görüş, dini ya da felsefi görüş veya gümrük birliği üyeliğini ortaya koyan veriler ve yegâne amacı bir gerçek kişinin kimliğinin belirlenmesini amaçlayan genetik veya biyometrik veriler ile kişinin sağlığını, cinsel hayatını ya da cinsel yönelimini ilgilendiren veriler bu gruptadır (m. 9/1)⁵³ Belirtmek gerekir ki, bu düzenleme ile AB mevzuatındaki tanımlama genişletilmiştir. Zira 95/46/EC sayılı AB Direktifinin 8. maddesinin ilk fıkrasına göre özel nitelikli kişisel veri; ırk veya etnik köken, siyasi görüş, dini ya da felsefi görüş veya gümrük birliği üyeliğini ortaya koyan veriler ile gerçek kişinin sağlığını veya cinsel yaşamını ilgilendiren verilerdir⁵⁴.

Türk hukuku bakımından ise, özel nitelikli kişisel veri kavramı, hukuka uygun surette işlenmesine ilişkin şartlarla beraber, KVKK m. 6'da düzenlenmiştir. Bu hükümde yer alan tanıma göre; *“Kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, kılık ve kıyafeti, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlığı, cinsel hayatı, ceza mahkûmiyeti ve güvenlik tedbirleriyle ilgili verileri ile biyometrik ve genetik verileri özel nitelikli kişisel veridir.”*

Veri Koruma Direktifi Ekseninde Hassas (Kişisel) Veriler ve İşlenmesi”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 69 (1-2), s. 317-334 (Hassas Veriler), s. 318. Ayrıca 21.06.2019 tarih ve 30808 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik, KVKK sınıflandırması bakımından özel nitelikli (hassas) veri sayılan kişisel sağlık verileri bakımından *“açık veri”* olarak adlandırılan yeni bir tanım getirmiştir. Buna tanıma göre açık veri, *“ücretsiz olarak veya hazırlanma maliyetini geçmeyecek şekilde internet üzerinden herkesin erişimine sunulan, üzerinde herhangi bir fikri mülkiyet hakkı bulunmayan ve herhangi bir amaçla serbestçe kullanılabilen, makineler tarafından okunabilen ve böylelikle diğer veriler ve sistemlerle birlikte çalışabilen, anonim hale getirilmiş veriyi”* (m. 4/1-b.a); açık sağlık verisi ise *“açık veri haline getirilen sağlık verisini”* (m. 4/1-b.b) ifade eder. Aslında açık veri, kişisel verilerin niteliği bakımından yapılan sınıflandırma kapsamında bir alt grup olmaktan ziyade, Yönetmelik sistematığı dahilinde anonim hale getirilmiş veriyi nitelendirmek için seçilen bir ifade tarzından ibarettir.

⁵³ *“personal data revealing racial or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, or trade union membership, and (...) genetic data, biometric data for the purpose of uniquely identifying a natural person, data concerning health or data concerning a natural person’s sex life or sexual orientation”*.

⁵⁴ Kaya, Direktif döneminde, özel türde kişisel verilerin Direktifde sınırlayıcı şekilde sayıldığı belirtilmektedir, bkz. KAYA, Hassas Veriler, s. 319.

2. Kişisel Verinin İşlenmesinin Anlamı ve Hukuki Niteliği

A. Kişisel Verinin İşlenmesi Kavramı

Kişisel verinin işlenmesi ifadesi, veri koruması hukukunda birçok fiili içerir şekilde, oldukça geniş kapsamda ele alınmıştır. 95/46/EC AB Direktifi m. 2/b ve GVKT m. 4/2'nin kişisel verinin işlenmesi kavramına yükledikleri tanım aynıdır. Bu kapsamda AB mevzuatına göre kişisel verinin işlenmesi; “otomatikleştirilmiş araçlar aracılığıyla veya diğer yollarla kişisel veri veya kişisel veriler yığını üzerinde yürütülen, toplama, kaydetme, organize etme, yapılandırma, depolama, adapte etme veya değiştirme, elde etme, danışma, kullanma, iletilerek, yayılarak veya başka bir şekilde arz edilerek ifşa etme, birleştirme veya bir araya getirme, sınırlama, silme ya da yok etme gibi faaliyet veya faaliyetler bütünü” ifade eder⁵⁵.

KVKK m. 3/1-e de ise “kişisel verilerin tamamen veya kısmen otomatik olan ya da herhangi bir veri kayıt sisteminin parçası olmak kaydıyla otomatik olmayan yollarla elde edilmesi, kaydedilmesi, depolanması, muhafaza edilmesi, değiştirilmesi, yeniden düzenlenmesi, açıklanması, aktarılması, devralınması, elde edilebilir hâle getirilmesi, sınıflandırılması ya da kullanılmasının engellenmesi gibi veriler üzerinde gerçekleştirilen her türlü işlemi” ifade etmektedir.

Görüldüğü üzere KVKK'nın tanımı, mehzaz 95/46/EC AB Direktifi m. 2/b'den farklı örneklerle yer vermekle beraber temelde aynı şeyi ifade etmektedir. Kısacası verinin elde edilmesi dâhil olmak üzere elde edildikten sonra konu edildiği işlemlerin hepsi, kişisel verinin işlenmesi kapsamındadır. Madde metinlerinde sayılan birtakım faaliyetler ise örnekleyici sayım teşkil etmektedir; veri işlenmesi ifadesinden anlaşılması gereken fiiller, bu örneklerle sınırlı değildir.

D. Kişisel Verilerin İşlenmesinden Doğan Sorumluluk

Kişisel verilerin işlenmesi, kural olarak hukuka aykırı bir fiildir; bu nedenle açık normla düzenlenen bir hukuka uygunluk sebebi bulunmadıkça

⁵⁵ “processing’ means any operation or set of operations which is performed on personal data or on sets of personal data, whether or not by automated means, such as collection, recording, organisation, structuring, storage, adaptation or alteration, retrieval, consultation, use, disclosure by transmission, dissemination or otherwise making available, alignment or combination, restriction, erasure or destruction;”

veri sorumlusunun sorumluluğuna yol açacaktır⁵⁶. Kişisel Verilerin Korunması Kanununda verilerin işlenmesi bakımından kusura özel bir önem atfedilmemiştir⁵⁷. Bu nedenle kişisel verilerin hukuka aykırı surette işlenmesi, sebep sorumluluğuna dayanan bir kusursuz sorumluluk halidir⁵⁸. Kişisel verilerin bir hukuka uygunluk sebebi bulunmaksızın işlenmesi halinde, veri sorumlusunun hukuki sorumluluğunu düzenleyen bir hüküm KVKK'da yer almamaktadır. Bu takdirde, kişiliğin korunmasına ilişkin MK m. 25'de düzenlenen hukuki imkânlara başvurulabileceği belirtilmektedir⁵⁹.

Diğer yandan, kişisel verilerin işlenmesi izole olarak bakıldığında bir haksız fiil sorumluluğu hali iken, buna ilişkin bir kaydın sözleşmesel bağlamda düzenlenmesi ya da sözleşme öncesi görüşmelerde tarafların birbirlerinin ya da üçüncü kişilerin kişisel verilerine erişmesi mümkündür. Bu durumda, sırasıyla, sözleşmesel sorumluluk ve culpa in contrahendo sorumluluğu söz konusu olacaktır.

IV. KİŞİSEL VERİLERİN İŞLENMESİNDE VERİ SAHİBİNİN AÇIK RIZASI

Kişisel verilerin işlenmesi kural olarak hukuka aykırı bir fiildir ve açık hükümle düzenlenen bir hukuka uygunluk hali olmadıkça haksız fiil sorumluluğu kapsamında değerlendirilir. Modern kişisel verilerin korunması hukuku, veri minimizasyonu (mümkün olduğunca az miktarda veri işlenmesi) esas olarak kabul etmiş ve kişisel verilerin hukuka uygun surette işlenmesini bazı şartlara tabi tutmuştur⁶⁰.

Kişisel verilerin korunması kapsamında, hukuka uygunluk sebepleri bakımından KVKK m. 5 ve 6'da bazı özel düzenlemeler öngörülmüştür. Bu

⁵⁶ İsviçre Veri Koruması Kanununun 13. maddesinin ilk fıkrasında bu husus, kişilik hakkı ile doğrudan bir bağlantı kurularak açıkça belirtilmiştir.

⁵⁷ Kişilik hakkının korunmasını düzenleyen genel hükümlere göre de kusurun aranmadığı; bununla beraber zararın tazmini bakımından kusur şartının daim olduğu hakkında MEILI, s. 272, p. 55.

⁵⁸ ÇEKİN, s. 638.

⁵⁹ DEVELİOĞLU, s. 126 vd.

⁶⁰ DE HERT, PAUL, "Data Protection as Bundles of Principles, General Rights, Concrete Subjective Rights and Rules: Piercing the Veil of Stability Surrounding the Principles of Data Protection", *European Data Protection Law Review*, 2017/3, s. 160-179, s. 175-176.

hükümler, MK m. 24 ve TBK 63-64 hükümlerine göre özel hüküm niteliğinde olduğundan öncelikle uygulanır⁶¹.

Kişinin maddi veya manevi bütünlüğüne bir saldırı söz konusu olduğunda akla ilk gelen hukuka uygunluk sebebi çoğu zaman mağdurun rızasıdır. Bu temel esas ışığında, kişisel verilerin korunması hukuku bakımından da akla ilk gelen ve hukuka uygunluk halleri arasında en başta sayılan, kişisel veri sahibinin rızasıdır⁶².

AB mevzuatında kişisel veri sahibinin rızasını hukuka uygunluk sebebi olarak ele alan ilk yasal düzenleme, *veri sahibinin açık rızasını vermiş olmasını*⁶³ düzenleyen 95/46/EC sayılı Direktif'in 8. Maddesinin 2. fıkrasının (a) bendidir. GVKT m. 1/a'da da benzer şekilde “*veri sahibinin bir veya birden fazla belirli amaç için kişisel verisinin işlenmesine rıza vermiş olması*”⁶⁴, bir hukuka uygunluk sebebi olarak sayılmıştır. Tüzüğü'nün 4. maddesinin 11. bendinde ise rıza; “*veri sahibinin kişisel verilerin işlenmesine yönelik özgürce verilmiş, spesifik, aydınlatılmış ve muğlak olmayan arzusunun, bir beyanla ya da açık bir olumlayıcı davranışla ifade edilmesi*” olarak

61 YÜCEDAĞ, s. 771. Kişisel Verilerin Korunması Kanununun yürürlüğe girmesinden önceki dönemde konu, özel hukuk hükümlerine göre değerlendirilmekteydi, bkz. ÖZDEMİR, s. 165 vd., AKSOY, Hüseyin Can: **Kişisel Verilerin Korunması**, Çakmak Yayınları, Ankara, 2010, s. 80 vd. Ayrıca iş hukuku uygulamaları bakımından da İş Kanunu bakımından işçinin haklı fesih ve geçerli fesih hakkına sahip olup olmadığı da eklenebilir, bkz. UNCULAR, Selin: **İş İlişkisinde İşçinin Kişisel Verilerinin Korunması**, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, Seçkin, 2018, s. 314-317.

62 BROWNSWORD, Roger: “Consent in Data Protection Law: Privacy, Fair Processing and Confidentiality”, **Reinventing Data Protection Law?**, ed. Serge Gutwirth Yves Poullet Paul De Hert Cécile de Terwangne Sjaak Nouwt, Springer Netherlands 2009, s. 87; AB Kişisel Verilerin Korunması Hukuku mevzuatının tarihsel gelişimi bakımından, görüşmelerde, hukuka uygunluğun rıza temelinde şekillendirilmesi teklifinin özellikle Almanya'dan geldiğine ilişkin GONZALEZ FUSTER, s. 137. Diğer yandan, kişisel verilerin korunmasına, tüketicinin özel hayatının gizliliğinin korunması ve haksız ticari uygulamaların engellenmesi kapsamında ele alan ABD otoritesi Federal Ticaret Komisyonu (*Federal Trade Commission*) da verilerin hukuka uygun surette işlenmesi için rızayı esas almaktadır, bkz. EIJK, Nico Van / HOOFNAGLE, Jay / KANNEKENS, Emilie, “Unfair Commercial Practices: A Complementary Approach to Privacy Protection”, **European Data Protection Law Review**, 2017/3, s. 325-337, s. 328 vd.

63 “*the data subject has given his explicit consent to the processing of those data*”

64 “*the data subject has given consent to the processing of his or her personal data for one or more specific purposes;*”

tanımlanmıştır⁶⁵. Aynı doğrultuda, “*Kişisel veriler ilgili kişinin açık rızası olmaksızın işlenemez.*” düzenlemesini ihtiva eden KVKK m. 5/1 de, veri sahibinin açık rızasını, bir hukuka uygunluk sebebi olarak ve özel bir düzenlemeyle öngörmüştür.

1. Veri Sahibinin Rızası ve Diğer Hukuka Uygunluk Sebepleri Arasındaki İlişki

Kişisel verilerin işlenmesine ilişkin diğer hukuka uygunluk sebepleri KVKK m. 5/2’de 7 bent halinde düzenlenmiştir. Buna göre;

“*Aşağıdaki şartlardan birinin varlığı hâlinde, ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın kişisel verilerinin işlenmesi mümkündür:*

- a) *Kanunlarda açıkça öngörülmesi.*
- b) *Fiili imkânsızlık nedeniyle rızasını açıklayamayacak durumda bulunan veya rızasına hukuki geçerlilik tanınmayan kişinin kendisinin ya da bir başkasının hayatı veya beden bütünlüğünün korunması için zorunlu olması.*
- c) *Bir sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması kaydıyla, sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olması.*
- ç) *Veri sorumlusunun hukuki yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için zorunlu olması.*
- d) *İlgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş olması.*
- e) *Bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için veri işlemenin zorunlu olması.*
- f) *İlgili kişinin temel hak ve özgürlüklerine zarar vermemek kaydıyla, veri sorumlusunun meşru menfaatleri için veri işlenmesinin zorunlu olması.”*

95/46/EC sayılı Direktif, Genel Veri Koruma Tüzüğü ve Kişisel Verilerin Korunması Kanununun hukuka uygunluk sebeplerini düzenleyen hü-

⁶⁵ “*‘consent’ of the data subject means any freely given, specific, informed and unambiguous indication of the data subject’s wishes by which he or she, by a statement or by a clear affirmative action, signifies agreement to the processing of personal data relating to him or her”*

kümleri, muhteviyatları bakımından büyük ölçüde aynıdır. Genel Veri Koruma Tüzüğü'nden ayrılan bir diğer farklılık da, (d) bendindeki “*ilgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş olması*” haline Kişisel Verilerin Korunması Kanununda yer verilmiş olmasıdır.

Bununla beraber, KVKK m. 5, hukuka uygunluk sebeplerinin sıralanması bakımından farklılık arz etmektedir. 95/46/EC sayılı Direktif ve 2016 sayılı Tüzük'te veri sahibinin rızası dışındaki hukuka uygunluk sebepleri, (a) bendindeki veri sahibinin rızasını takip eder şekilde, (b) ve devamı bentlerinde düzenlenmiştir. KVKK m. 5'te ise ilk fıkra, münhasıran veri sahibinin rızası ayrılmış; diğer sebepler ikinci fıkrada bentler halinde sayılmıştır. Hatta KVKK m. 5/2'nin, “*Aşağıdaki şartlardan birinin varlığı hâlinde, ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın kişisel verilerinin işlenmesi mümkündür*” şeklindeki lafzı itibariyle, diğer hukuka uygun sebeplerinin, açık rızanın bulunması durumunun istisnası olarak görünmesine sebebiyet vermektedir⁶⁶. Esasında bu hallerde veri sahibinin aktif bir hareketi aranmamış, anılan olguların varlığı halinde veri sorumlusunun harekete geçmesine imkân tanımıştır⁶⁷. Bu da, hukuka uygunluk sebepleri arasında bir önem sırası bulunduğu ve açık rızanın diğer sebeplere göre öncelikli olduğu izlenimi yaratmaktadır. Bir diğer görüş ise, “*ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın kişisel verilerinin işlenmesi mümkündür*” ifadesine dikkat çekmekte ve bu hallerde kişisel verilerin işlenmesinin mutlak surette hukuka uygun olmadığını belirtmektedir. Bu görüşe göre, somut olayda bu bentlerde bulunan bir hal mevcut olsa dahi, kişisel verinin işlenmesindeki menfaat ile veri sahibinin menfaati aşırı ölçüde dengesiz ise, işlem yine de hukuka aykırı kabul edilir⁶⁸. Ancak veri sorumlusunun, açık rızanın varlığına dayanması da kişisel verilerin işlenme-

⁶⁶ Aynı hususu ifade ederek, hükmün lafzından, 1. fıkrada düzenlenen veri sahibinin rızasının, 2. fıkrada düzenlenen diğer hukuka uygunluk sebeplerine nazaran öncelikli bir konumda gibi gördüğüne; ancak Kişisel Verileri Koruma Kurulu'nun internet sitesinde yayınladığı soru-cevap bölümünde, rızanın öncelikli bir konumda olmadığını belirtildiğine dikkat çeken YÜCEDAĞ, s. 773. Buna karşılık Küzeci ise KVKK'da açık rızanın varlığı kişisel verinin meşru surette işlenmesine ilişkin bir kural olarak öngörülmüşken GVKT'nde meşru işleme nedenlerinden sadece birini oluşturduğu kanaatindedir, bkz. KÜZECİ, Elif: **Kişisel Verilerin Korunması**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010, s. 345.

⁶⁷ AB Mevzuatı bakımından bu görüşü ifa eden JASMONTAITE, Lina et al., “Data Protection by Design and by Default: Framing Guiding Principles into Legal Obligations in the GDPR”, **European Data Protection Law Review**, 2018/4, s. 168-189, s. 184.

⁶⁸ DEVELİOĞLU, s. 58-59.

sini doğrudan ve mutlak surette hukuka uygun hale getirmez. Uyuşmazlık halinde “özgür ve bilinçli muhakemeye dayanan, aydınlatılmış açık rızanın varlığı” değerlendirilir. Kanaatimizce, mehz Avrupa Birliği mevzuatına uygun yorum esassından hareketle, KVKK’da kaleme alındığı şekliyle bu kelime seçiminin, açık rıza ve diğer hukuka uygunluk sebepleri arasında bir üstünlük yaratmadığı kabul edilmelidir.

Veri sorumlusu, dayandığı hukuka uygunluk sebebini, verinin işlenmesinden önce veri sahibine bildirmelidir. Bu nedenle, veri sorumlusu; hukuka uygunluk sebebi olarak açık rızasını esas aldığı veri sahibine bildirmişse, rızanın geri alınması ya da hükümsüz olduğunun anlaşılması halinde, başka bir hukuka uygunluk sebebine dayanamaz⁶⁹.

3. Özel Hukukta Hukuka Uygunluk Sebebi Olarak Rıza

Medeni Kanunun 24. maddesinin 2. fıkrası, kişilik hakkına yapılan saldırılar bakımından hukuka uygunluk sebeplerini düzenlemiştir. Bu hüküm uyarınca, “*Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır.*”

Haksız fiil sorumluluğuna yol açacak bir fiile yönelik olarak akla gelen ilk hukuka uygunluk sebebi, mağdurun rızasıdır⁷⁰. Rıza beyanında bulunması, tek taraflı bir hukuki işlem niteliğindedir ve ayırt etme gücü olan kişi, geçerli surette rıza beyanında bulunabilir⁷¹.

Kişilik hakkına yapılan saldırıya karşı rıza gösterilmesi, sonuçları itibarıyla esassında, rızanın geçerliliği bakımından ayırım yapılmasını gerektiren meseledir. Eğer kişinin üzerinde tasarrufta bulunabileceği bir değer söz konusu ise, bu değere yönelik saldırıya rıza göstermesi, saldırı fiilinin hukuka aykırılığını kaldırır⁷². Bu kapsamda rıza; içsel koruma (kişiyi kendisine karşı koruma) esasına, hukuk düzeninin emredici normlarına ve genel ah-

⁶⁹ Article 29 Working Party’s Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679, s. 23.

⁷⁰ SEROZAN, s. 468; BROWNSWORD, s.88.

⁷¹ JEANDIN, Nicolas, **Code Civil I: Art. 1-359 CC**, Commentaire Romand, Bâle, 2010, s. 262, p. 73.

⁷² OĞUZMAN et al., s. 220; HELVACI, Serap / ERLÜLE, Fulya, **Medeni Hukuk: Medeni Hukuka Giriş – Kişiler Hukuku – Aile Hukuku**, 5. Bası, Legal, İstanbul, 2018, s. 98.

lak kurallarına uygun olmalıdır⁷³. Ancak üzerinde tasarrufta bulunulmasına hukuk düzeninin izin vermediği bir değer söz konusu ise, rıza, bu değeri ihlal eden saldırıyı hukuka uygun hale getirmez⁷⁴. TBK m. 52/1, bu durumda tazminattan indirim yapılabilmesi yönünde hâkime takdir yetkisi tanındığını öngörmektedir⁷⁵. Bu nedenle rızanın, her somut olayda bir hukuka uygunluk sebebi olduğu söylenemez.

Kişisel verilerin korunması hukuku bağlamında konuya yaklaştığımızda, KVKK'nın düzenlenen hukuka uygunluk nedenlerine yaklaşımı, genel olarak medeni hukuk ve borçlar hukuku perspektifine yakın görünmektedir⁷⁶. Çalışmamızın bu bölümünde de, genel bir hukuka uygunluk sebebi olarak rıza, kişisel verilerin işlenmesi meselesi özelinde incelenecektir.

4. Kişisel Verilerin İşlenmesi Kanunu Bağlamında Açık Rıza

A. Açık Rıza Kavramı

95/46/EC sayılı Direktifi esas alan Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, kişisel verilerin işlenmesi için veri sahibinin açık rızasını vermiş olmasını aramaktadır. Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün Giriş bölümünün 32. paragrafında, kişisel verinin hukuka uygun surette işlenmesi için verilmesi gereken rızanın, açık rıza olması gerektiği vurgulanmıştır⁷⁷. Yine m.22'de, profil çıkarma⁷⁸ dahil olmak üzere, münhasıran otomatik işlemeye dayanan bir

⁷³ SEROZAN, s. 469.

⁷⁴ Aksi yönde, gerek önceki gerekse sonraki rızanın, hukuka aykırılığı kaldıracağı yönünde Büchler, s. 128.

⁷⁵ DURAL / ÖĞÜZ et al, s. 151.

⁷⁶ Hukuka uygunluk sebepleri açısından GVKT ile aynı doğrultuda düzenleme getirmiş olan mülga 95/46/EC sayılı Direktif bakımından bu hususu belirten AKSOY, s. 102, dn. 70; Ayrıca Yazar, KVKK henüz kanun taslağı halindeyken kaleme aldığı eserinde Direktif ile KVKK Tasarısı arasında konuya ilişkin paralellğe dikkat çekmektedir, bkz. s. 106-107.

⁷⁷ "... unambiguous indication of the data subject's agreement to the processing of personal data ..." ifadesi yer almaktadır. Kuner, 95/46/EC sayılı Direktif'ten farklı olarak GVKT'nin, kişisel verilerin işlenmesi bakımından açık rızanın varlığını sıkı şartlara tabi tutarak hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilmesini zorlaştırdığını belirtmektedir, bkz. KUNER, Christopher: "The European Commission's Proposed Data Protection Regulation: A Copernican Revolution in European Data Protection Law", **Bloomberg BNA Privacy and Security Law Report**, 6 Şubat 2012, s.9.

⁷⁸ Tüzük'ün 22. maddesinde otomatik veri işleme yollarından biri olarak ayrıca zikredilen profil çıkarma, bizzat veri sahibinden doğrudan alınan verinin değil, bu verinin türetilmesinden

veri işleme bakımından da, açık rızanın hukuka uygunluk sebeplerinden biri olduğu düzenlenmiştir⁷⁹.

Açık rızadan ifadesinden anlaşılması gereken; veri sahibinin iradesine herhangi bir tereddüte ya da yoruma açık olmayacak surette, bir beyanla ya da net ve olumlayıcı bir hareketle iletilmesidir⁸⁰. Veri sahibinin açık rızası, belirli bir işleme faaliyetine ilişkin, veri sorumlusunun yeterli ve gerekli bilgilendirmesi üzerine verilmiş özgür iradeye dayanması gerekir⁸¹. Açık rıza beyanı yazılı ya da sözlü surette iletebileceği gibi, elektronik araçlar yoluyla da verilebilir⁸².

Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün muhtelif maddelerinin yanı sıra Giriş bölümünde, kişisel verilerin hukuka uygun surette işlenmesi için veri sahibinin rızasını ilişkin hususlar ve veri sorumlusunun rızayı talep ederken uyuması gereken noktalar detaylı olarak, uygulamadan örnekler verilerek açıklanmıştır. Öğretide, mehz kaynakta yer alan bu açıklamaların Türk Hukuku bakımında da kabul edilmesi gerektiği belirtilmektedir⁸³.

E. Açık Rızanın Oluşması İçin Gereken Şartları

a. Veri Sahibinin Aktif Bir Hareketine Dayanmalı

Veri sahibinin rızası, yazılı veya sözlü olarak, fiziki ya da elektronik ortamda aktif olarak bir harekette bulunarak verilmelidir. Açık rıza elde etmek isteyen veri sorumlusu talebini elektronik yollarla sunmuşsa, bu talep açık, net ve sunulan hizmetin kullanılmasını gereksiz ölçüde engellemeyecek şekilde olmalıdır⁸⁴. İlgili veri, eğer birden fazla kişiyi ilgilendirir şekilde bu kişilerin hepsi için kişisel veri niteliğinde ise, bütün kişilerin rızasının alınması gerekir.

elde edilen verinin işlenmesidir, bkz. Article 29 Working Party's Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679, s. 13.

⁷⁹ Çalışma Grubu Rehberinde m. 22 bağlamında açık rızadan anlaşılması gerekenin, veri sahibinin nete rıza gösterdiğini açık ve net şekilde anlaması gereği, bu kapsamda veri sahibinin planlanan işleme faaliyeti ve işlemenin sonuçları hakkın gerekli bilgiye sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır, bkz. Article 29 Working Party's Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679, s. 13.

⁸⁰ Article 29 Working Party's Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679, s. 18.

⁸¹ Kişisel Verilerin Korunması Kurulu Açık Rıza Rehberi, s. 3.

⁸² Article 29 Working Party's Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679, s. 16.

⁸³ DEVELİOĞLU, s. 56.

⁸⁴ GVKT Giriş Bölümü Paragraf 32; Kişisel Verileri Koruma Kurulu'nun Açık Rıza Rehber, s. 3..

Veri sahibi, açık bir beyan sunmak dışında, boş kutucukları (*opt-in box*) işaretleyerek ya da “onaylıyorum” butonuna basarak rıza verebilir⁸⁵. Örneğin; ziyaret edilen bir internet sitesinde, kişisel verilerin işlenmesinin kabul edildiğine ilişkin bir kutucuğun veya onay anlamında gelen bir ifadenin işaretlenmesi, açık rızanın tesis edildiği anlamına gelir.

Bununla beraber, açık rıza verilmesi talebine sessiz kalınması veya internet sitelerinde otomatik ayar ile kabul anlamına gelecek düzenlemeler yapılması; açık rızanın verildiğine delalet etmez. Bu kapsamda, hâlihazırda işaretlenmiş kutucuktaki onay işaretini kaldırmak (*opt-out box*), veri koruma hukuku bağlamında aktif bir harekete dayanan geçerli bir rıza beyanı olarak kabul edilmemektedir⁸⁶.

e. Veri Sahibinin Özgür İradesine Dayanmalı

Veri sahibinin, kendisine ait kişisel verinin işlenmesine yönelik verdiği açık rıza, kendi muhakemesi sonucu oluşturduğu özgür iradesine dayanmalıdır⁸⁷. İradenin özgürce gerçekleşen bir muhakeme sonucu oluşturulup oluşturulmadığı, somut olayın şartları dikkate alınarak incelenir⁸⁸. Örneğin; işçinin hayatını sürdürebilmek için ekonomik olarak işverene bağımlı olduğu iş ilişkisinde, işçinin kişisel verilerinin işlenmesine rıza gösterdiğini beyan etmiş olmasının, ne ölçüde özgür bir iradeye dayandığı tartışmaya açıktır⁸⁹. Bu kapsamda, işverenin çalışanlarından değerlendirme formu doldurmasını

⁸⁵ LYNSKEY, Orla: **The Foundations of EU Data Protection Law**, Oxford University Press, 2015, s. 187.

⁸⁶ Article 29 Working Party’s Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679, s. 16.

⁸⁷ Hukuka aykırılığı kaldıran bir sebep olarak rızanın geçerli kabul edilmesi için, “özgürce ve bilinçli” surette verilmiş olması gerekir, bkz. SEROZAN, s. 469.

⁸⁸ Avrupa Adalet Divanı bir kararında, pasaport almak için ilgili idareye başvuran vatandaşlardan parmak izi alınması talebi karşısında, vatandaşların pasaport alabilmek zorunlu olarak bu talebi kabul etmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Divan’a göre, bu durumda özgür irade ile verilmiş rızadan bahsedilemez, bkz. Case C-291/12 Schwartz v Stadt Bochum (2013).

⁸⁹ Article 29 Working Party’s Guidelines on Consent under Regulation 2016/679, s. 7; Kişisel Verilerin Korunması Kurulu Açık Rıza Rehberi, s. 6; YÜCEDAĞ, s. 775; İşveren – işçi arasında iş sözleşme kurulmadan önce, iş sözleşmesinin devamı süresince ve iş sözleşmesinin sona ermesinden sonra işçinin kişisel verilerinin işlenmesi kapsamında kabul edilen faaliyetler gerçekleştirilebilir. İVeri haline getirilecek şekilde bilgi edinmeyi amaçlayan kişisel soruların sorulması veya üçüncü kişilerden bilgi edinilmesi, fiziksel ve psikolojik bütünlüğü ölçücü testlerin uygulanması, işçinin üstünün ve eşyalarının aranması, işçinin elektronik ve biyometrik sistemlerle izlenmesi ve/veya elde edilen bilgilerin kaydedilmesi bu tip uygulamalara örnektir, bkz. UNCULAR, s. 186 vd.

ya da işyerinde kamera ile izleme sistemlerinin kurulmasına rıza gösterilmesinin talep etmesi halinde işçinin bunlara rıza göstermiş olmasının özgür iradeye dayanmadığı söylenebilir⁹⁰. Yine Giriş bölümünün 43. paragrafında belirtildiği üzere, veri sorumlusunun bir kamu idaresi olduğu hallerde açıkça bir güçler dengesizliği (*inbalance of power*) bulunmaktadır ve kamu idaresi her halde rızanın özgür iradeye dayandığını belirtemeyecektir⁹¹. Benzer şekilde, özel hukuka tabi bir kişiden hizmet alınması ya da sözleşme kurulması, kişisel verilerin işlenmesi şartına tabi tutulmuşsa yine özgür iradeden bahsedilemez⁹². Zira veri sahibi rıza göstermezse bunun olumsuz sonuçlarına katlanmak zorunda hissediyorsa, ortada gerçekten özgür iradeye dayanan bir rıza beyanının bulunduğu söylenemez⁹³. Fransız Veri Koruma Otoritesi Bilişim ve Özgürlükler Ulusal Komisyonunun (*Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés*) Google hakkında 50 milyon Avro'luk rekor tutarda cezaya hükmettiği kararda, veri işlemeye yönelik bilgilendirmeye kolaylıkla ulaşılmasını sağlayan global bir erişim sistemi tasarlanmamış olması nedeniyle kullanıcının rızasının açık bir beyana dayanan, özgür ve aydınlatılmış rıza niteliğinde olmadığı sonucuna varmıştır⁹⁴.

Sınırlı ehliyetsizler, kişisel verinin işlenmesi için rıza verebilirler⁹⁵. Tam ehliyetsizler açısından ise konu daha tartışmalıdır. Veri sahibinin kişisel verileri üzerindeki hakları, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır⁹⁶. Bir görüşe göre, ayırt etme gücü olmayan tam ehliyetsiz yerine yasal temsilcisi rıza verebilecektir⁹⁷. Diğer bir görüş ise, yasal temsilcinin rızasının, tam ehli-

⁹⁰ Article 29 Working Party's Guidelines on Consent under Regulation 2016/679, s. 7.

⁹¹ Avrupa Adalet Divanı bir kararında, pasaport almak için ilgili idareye başvuran vatandaşlardan parmak izi alınması talebi karşısında, vatandaşların pasaport alabilmek zorunlu olarak bu talebi kabul etmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Divan'a göre, bu durumda özgür irade ile verilmiş rızadan bahsedilemez, bkz. Case C-291/12 Schwartz v Stadt Bochum (2013).

⁹² Kişisel Verilerin Korunması Kurulu Açık Rıza Rehberi, s. 6; LYNSKEY, s. 189 vd..

⁹³ Article 29 Working Party's Guidelines on Consent under Regulation 2016/679, s. 5.

⁹⁴ <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCnil.do?oldAction=rechExpCnil&id=CNILTEXT000038032552&fastReqId=2103387945&fastPos=1>

⁹⁵ DEVELİOĞLU, s. 57.

⁹⁶ Öğretide bir görüşe göre kişisel verilerin işlenmesine rıza göstermenin mutlak surette kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olarak kabul edilemeyeceğini; veri sahibinin işleme fiilini algılama kapasitesine sahip olmaması halinde yasal temsilcinin rıza beyanında bulunabileceğini belirten ÖZDEMİR, s. 168-169.

⁹⁷ DEVELİOĞLU, s. 57.

yetsizin rızasının yerini tutmayacağı, ama rıza verilmesinin tam ehliyetsizin yararına olacağına yönelik bir karine teşkil edebileceğini belirtmektedir⁹⁸. Kanaatimizce, kişisel verinin işlenmesine yönelik tam ehliyetsiz adına yasal temsilcinin rıza verebilmesi için, somut olayda, tam ehliyetsizin menfaatlerinin bunu gerektirmesi lazımdır⁹⁹. Tam ehliyetsizler bakımından bu tip hakların yasal temsilci tarafından kullanabileceğini savunan bu görüşümüzün temel gerekçesi, ilgili hakkın büsbütün kullanılmamasının doğurduğu zarara karşı tam ehliyetsizin korunmasıdır. Ancak tam ehliyetsizin, kendisine ait verinin işlenmesinden ne gibi bir menfaat sağlayacağı tartışmaya açıktır. Özellikle sağlık, eğitim gibi hizmetler sunan kurumlar bakımından bu menfaatin bulunacağı kabul edilse de, çoğu zaman kişisel verilerin işlenmesindeki amaç, ekonomik ve sosyal eğilimler ile tüketim alışkanlıklarının tespit edilerek bunun bir ürün haline getirilmesidir¹⁰⁰. Bu nedenle somut olay bazında değerlendirme yapılarak tam ehliyetsizin menfaatinin varlığın araştırılmalıdır.

Rızanın özgür iradeye dayanması şartı bağlamında, *rıza yorgunluğu* (*consent fatigue*) kavramına da değinilmelidir. Özellikle internet kullanıcıları, ziyaret ettikleri her internet sitesi için, kişisel verilerinin işlenmesini kabul ettiklerini beyan ettikleri *pop-up* olarak adlandırılan pencerelerdeki kutucukları işaretlemek veya onay butonuna basmak, bir süre sonra kullanıcı için anlamını kaybetmeye başlar¹⁰¹. Hatta bu taleplerin bazıları, onay verilmezse internet sitesinin sunduğu içeriğin görüntülenmesine ya da mobil uygulamanın sunduğu hizmetlerin kullanılmasına da izin vermemektedir

⁹⁸ OĞUZMAN et al., s. 221.

⁹⁹ DURAL / ÖĞÜZ., s. 82-83.

¹⁰⁰ Özellikle internet üzerinden yapılan internet sitesi ziyaretlerinde bu izleme; cookies, flash cookies ya da device fingerprinting gibi takip amaçlı geliştirilen takip teknolojileri üzerinden yapılmaktadır. Bu izleme de tüketicinin alışkanlıklarının takibi, ekonomik ve sosyal profil çıkarma gibi amaçlara hizmet etmekte; verinin analiz edilmesi sonucu elde edilen sonuca göre internet sitelerinde kullanıcıya göre reklam (*individually targeted advertisement* ya da *behavioral targeting*) sunulmaktadır, bkz. BORGESİUS Frederik J. Zuiderveen et al.: “Tracking Walls, Take-it-or-leave-it Choices, the GDPR and the e-Privacy Regulation”, **European Data Protection Law Review**, 2017/3, s. 353-367, s. 354.

¹⁰¹ Hollanda’da yapılan bir çalışmada katılımcılar bu durumda internet sitesine ulaşmak için, veri takibi için izin isteyen kutucuklara onay vermek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların yüzde altmışı, bu şekilde sunulan ve veri takibini amaçlayan rıza talebinin “adil olmadığı” görüşündedir. Katılımcıların yüzde yirmisi adil olduğu yönünde görüş bildirmişken, diğer yüzde yirmi ise çekimser kalmıştır, bkz. BORGESİUS et al., s. 356-357.

(*take-it-or-leave-it choices*). Bu ise, veri sahibinin açık rızasının, muhakemesi sonucu oluşmuş iradesine dayanması esasıyla bağdaşmamaktadır. Genel Veri Koruma Tüzüğü, bu duruma karşı *tasarım gereği ve varsayılan ayarlarla veri koruması (data protection by design and by default)* esasını kabul etmiştir¹⁰². Bu esasa; teknik ayarlar yardımıyla kişisel verilerin işlenmesinin otomatik olarak kabul edilmesi ve veri işlenmesinin engellenmesi için kullanıcının aktif bir harekette bulunması zorunluluğunun dayatılmasının engellenmesi amaçlanır¹⁰³. Bu kapsamda veri sorumlusu, proaktif hareket ederek kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesini engelleyici teknik tedbirleri almalıdır¹⁰⁴.

f. Kişisel verilerin işlenmesine ilişkin belirli bir amaca yönelik olması

Kişisel verinin işlenmesine ilişkin açık rızanın hukuka aykırılığı kaldırması için, veri sahibinin, verinin işlenmesiyle elde edilmek istenen amaç veya amaçlardan haberdar olması ve bu doğrultuda rıza vermesi (*purpose limitation*) gerekir¹⁰⁵. Örneğin; bir satıcı, müşterisinden hem pazarlama faaliyetlerinin kendisine iletilmesi için iletişim bilgilerini kullanmaya hem de bu bilgileri dâhil olduğu şirketler grubundaki başka bir ticaret şirketine aktarmaya rıza vermesini talep edebilir. Bu durumda, veri sahibinin her iki işlem için de bilgilendirilmesi ve geçerli rızasının ayrı ayrı alınması gerekir¹⁰⁶. Bu belirli amaç gerçekleştirildikten sonra veri sorumlusu, veriyi konu alan ve işleme olarak kabul edilebilecek faaliyetlere devam edemez¹⁰⁷.

¹⁰² “Varsayılan ayarlarla koruma” (*privacy by default*) kavramı ile ifade eden Furkan Güven, **Türk Sözleşme Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması**, İstanbul, 2017, s. 161.

¹⁰³ İsviçre Veri Koruma Kanununda bu esası, GVKT ile uyumlu olarak genel kısımda açık hükümle düzenlemiştir, bkz. RUDIN, Beat, **Datenschutzreform in der Schweiz, digma - Zeitschrift für Datenrecht und Informationssicherheit**, s. 194-202, s. 194.

¹⁰⁴ JASMONTAITE et al., s. 184.

¹⁰⁵ MEILI, s. 269, p. 48; DEVELİOĞLU, s. 53; Genel olarak, hukuka aykırılığı kaldıran rıza beyanının, belirli veya belirlenebilir bir saldırıya karşı verilmiş olması gerektiği yönünde, JEANDIN, s. 262, p. 74.

¹⁰⁶ Article 29 Working Party’s Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679, s. 10; Rehberdeki örneğe benzer şekilde, Kişisel Verileri Koruma Kurulu, özel nitelikli kişisel veri sayılan sağlığa ilişkin verinin, veri sorumlusu eczane tarafından, veri sahibinin açık rızası ya da diğer bir işleme şartı olmadan üçüncü kişiye aktarılmasının hukuka aykırı olduğu yönünde Kişisel Verileri Koruma Kurulu, 05/12/2018 Tarihli ve 2018/143 Sayılı Kararı; Aynı hususta ayrıca bkz. Kişisel Verilerin Korunması Kurulu Açık Rıza Rehberi, s. 5.

¹⁰⁷ SCUDIERO, s. 126.

g. Veri sorumlusunun bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirmiş olması

Veri sahibinin rızasının geçerli olarak kabul edilmesi için özgür iradeye dayanması ve aydınlatılmış rıza niteliğinde olması zorunludur. Bilgilendirme yükümlülüğünün kapsamının; veri sorumlusunun kimliği, rızanın talep edildiği her bir işleme faaliyetinin amacı, toplanan ve kullanılan verinin türü, veri sahibinin rızasını geri alma hakkının bulunduğu, otomatikleştirilmiş karar verme mekanizması için veri kullanımı hakkında bilgi, veri transferinin olası riskleri hakkında bilgi verilmesini içermektedir¹⁰⁸. Veri sahibinin rıza beyanında bulunmanın bir seçenek olduğunu ve rıza verilmemiş olsaydı hukuka aykırı kabul edilecek bir işlem için meşruiyet sağlayacağına ayırdına varmış olması gerekir¹⁰⁹.

Veri sahibinin rıza verirken işleme kapsamındaki faaliyetlerin türünden ve işleme amacından haberdar olması gerekir. Veri sahibinin bu hususlardan, aktif bir hareketle, haberdar etmekle yükümlü olansa esasında veri sorumlusudur. Bu yükümlülüğün dayanağı ise veri sorumlusunun bilgilendirme ya da aydınlatma yükümlülüğüdür¹¹⁰. Veri sorumlusunun aydınlatma yükümlülüğünü düzenleyen KVKK m. 10 uyarınca;

“Kişisel verilerin elde edilmesi sırasında veri sorumlusu veya yetkilendirdiği kişi, ilgili kişilere;

- a) Veri sorumlusunun ve varsa temsilcisinin kimliği,*
- b) Kişisel verilerin hangi amaçla işleneceği,*
- c) İşlenen kişisel verilerin kimlere ve hangi amaçla aktarılabileceği,*

¹⁰⁸ Article 29 Working Party’s Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679, s. 13.

¹⁰⁹ BROWNSWORD, s. 101.

¹¹⁰ Article 29 Working Party’s Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679, s. 12’de ve Kanun Kapsamındaki Hak ve Yükümlülükler Rehberi, s. 3’te dile getirilen bu hususa ilişkin bkz. JEANDIN, s. 262, p. 74; BOROCZ, Istvan, “Risk to the Right to the Protection of Personal Data: An Analysis through the Lenses of Hermagoras”, 2 **European Data Protection Law Review**, 2016/3, s. 467-480, s. 470; DEVELİOĞLU, s. 57; Çekin, s. 637; Özgür iradeye dayanan ve bilinçli verilmiş rızanın, karşı tarafın yeterli ölçüde bilgilendirme ve aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmesine bağlı olduğuna ilişkin, bkz. SEROZAN, s. 469. Bunun aynı zamanda, iradenin özgür ve aydınlatılmış bir muhakeme sürecine dayanarak oluşturulmasına katkı sağladığını belirten BU-PASHA, Shakila et al., “EU Law Perspectives on Location Data Privacy in Smartphones and Informed Consent for Transparency”, **European Data Protection Law Review**, 2016, s. 312 -323, s. 320.

ç) *Kişisel veri toplamanın yöntemi ve hukuki sebebi,*

d) *11 inci maddede sayılan diğer hakları konusunda bilgi vermekle yükümlüdür.’’*

Veri sorumlusunun aydınlatma yükümlülüğü kapsamında, verinin işlenmesine yönelik amaç da, diğer bilgilerle beraber veri sahibine iletilecektir. Aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirilmesi bakımından uyulması gereken prosedür, Kişisel Verileri Koruma Kurulu tarafından çıkarılan Aydınlatma Yükümlülüğünün Yerine Getirilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ’de belirtilmiştir. Tebliğ’in 4. maddesinde yapılacak bildirim asgari muhtevasının, m. 11’de bentler halinde sayılan hususları içermesi gerektiğini belirtmektedir. Yine Kişisel Verileri Koruma Kurulu’nun Açık Rıza Rehberi’nde, ‘‘bilgilendirme yapılırken elde edilecek kişisel verilerin hangi amaçlarla kullanılacağı açıkça belirtmeli, kişinin anlamayacağı terimler ya da yazılı bilgilendirme yapıldığında okumakta güçlük çekeceği oranda küçük puntolar kullanılmaması’’ salık verilmiştir¹¹¹.

Tebliğ m. 5’te, veri sorumlusunun aydınlatma yükümlülüğünün sözlü, yazılı, ses kaydı, çağrı merkezi gibi fiziksel veya elektronik ortamda yerine getirilebileceği belirtilmiştir. Aydınlatma Yükümlülüğünün Yerine Getirilmesi Rehberi’nde bu maddeye ilişkin olarak örnek kabilinden, veri sorumlusu ya da yetkilendirdiği kişi tarafından sözlü olarak yüz yüze yapılan şifahi aydınlatma gibi, web sayfasında yer alan metin, bina girişinde duvara asılı levha, bir kameranın altında duvara monte edilmiş bilgi panosu, ses kaydı, çağrı merkezi operatörüyle görüşmeden önce bir ses dosyası dinletilmesi, web sayfasında yer alan bir belgede katmanlı aydınlatma yapılması, açılan pencere çıkması, mobil uygulamalar gibi örnekler verilmektedir¹¹². Bu kapsamda, örneğin, bir mobil uygulamanın, akıllı telefon kullanıcılarından bazı bilgi ve belgelerine erişim talep ettiğinde, kullanıcının uygulama geliştiricisinin ve veri sorumlusunun kimliği, verilerin işlenmesinin amacı ve işlenen verilerin alıcısının kimliği hususlarında bilgilendirilmelidir. Ayrıca kullanıcıya dilediği zaman veriye erişim ve yanlış veriyi düzeltme imkânı da verilmiş olmalıdır¹¹³.

¹¹¹ Kişisel Verileri Koruma Kurulu Açık Rıza Rehberi, s. 5.

¹¹² Aydınlatma Yükümlülüğünün Yerine Getirilmesi Rehberi, s. 14.

¹¹³ BU-PASHA et al., s. 319.

h. Rızanın kişisel veri işlenmeden önce verilmiş olması

Kişisel verinin işlenmesine yönelik açık rıza, en geç verinin işlenmesi anında verilmiş olmalıdır¹¹⁴. Kişisel verinin işlenmesi anlamına gelecek herhangi bir faaliyetten sonra verilen rıza, işlemin hukuka aykırılığını ortadan kaldırmaz. Ancak kişiliğin korunması çerçevesinde, veri sahibi lehine kişilik hakkı ihlali dolayısıyla bir tazminata hükmedilmesi mevzu bahis ise, sonradan verilen rıza, bu tazminat bakımından bir indirim sebebi teşkil edebilir¹¹⁵.

Fransız veri koruma otoritesi Bilişim ve Özgürlükler Ulusal Komisyonu, mobil uygulamanın elde edilen veriler ile daha sonra yapılacak işlemler için talep ettiği rıza beyanı talebine ilişkin kaydın, bahsi geçen işlemlere ilişkin yeterli bir açıklık içermediğinden bahisle geçersiz olduğuna hükmetmiştir¹¹⁶.

i. Veri Sahibinin Rızasını Geri Alma Serbestisi

Veri sahibi, rızasını istediği an geri alabilir; ancak bu geri alma, geçmişe etkili sonuç doğurmaz¹¹⁷. O ana kadar yapılan işleme faaliyetler hukuka uygundur. Bu andan sonra yapılan işlemler bakımından ise veri sahibinin açık rızası şartı sağlanmamış kabul edilir¹¹⁸. Veri sorumlusu, veri sahibinin dileği zaman ve aleyhine hiçbir sonuç doğmaksızın rızasını geri alabileceğini

¹¹⁴ JEANDIN, s. 22, p. 75; BOROCZ, s. 474; Konuya ilişkin Fransız Bilişim ve Özgürlükler Ulusal Komisyonunun Görüşleri için bkz. Délibération 2016-405 du 15 décembre 2016 (<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCnil.do?oldAction=rechExpCnil&id=CNILTEXT000033738124&fastReqId=610498006&fastPos=2>) ve Délibération 2016-406 du 15 décembre 2016 (<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCnil.do?oldAction=rechExpCnil&id=CNILTEXT000033738199&fastReqId=1859587492&fastPos=3>).

¹¹⁵ DEVELİOĞLU, s. 57.

¹¹⁶ Décision MED-2018-022 du 25 juin 2018 (<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCnil.do?oldAction=rechExpCnil&id=CNILTEXT000037217051>) ve Décision MED-2018-023 du 25 juin 2018 (<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCnil.do?oldAction=rechExpCnil&id=CNILTEXT000037217124&fastReqId=1928029948&fastPos=4>).

¹¹⁷ FERRETTI, Federico: ‘‘A European Perspective on Data Processing Consent through the Re-conceptualization of European Data Protection’s Looking Glass after the Lisbon Treaty: Taking Rights Seriously’’, **European Review of Private Law**, 2-2012, s. 473–506, s. 497; JEANDIN, s. 262, p. 75; BUCHLER, s. 128; MK m. 23/3’te organ nakli için öngörölmüş geri alma yetkisinin, kişilik hakkı kapsamındaki diğer değerlerin ihlaline verilen rıza kapsamında da uygulanabilir. Diğer taraftan, eğer rıza, karşı taraf bakımından uygun olmayan bir zamanda geri alınmışsa, rıza verenin, karşı tarafın bu yüzden uğradığı zararı gidermekle yükümlü olduğu yönünde, bkz. SEROZAN, s. 470.

¹¹⁸ DEVELİOĞLU, s. 53.

belirtmelidir¹¹⁹. Ayrıca geri alma, veri sahibinin beyanının sunulması bakımından, en az rıza verilmesi kadar kolay olmalıdır¹²⁰. Bununla beraber, özellikle verinin işlenmesi bir sözleşme dâhilinde öngörülmüşse, rızanın uygun olmayan bir zamanda geri alınması halinde veri sahibi, veri sorumlusunun bundan doğan zararını tazmin etmekle yükümlüdür¹²¹.

j. KVKK'dan Önce Alınmış Rızanın Geçerliliği

Kişisel verilerin toplanması, analiz edilmesi, aktarılması, ekonomik faaliyetlere kabul edilmesi gibi KVKK kapsamında işleme kabul edilen birçok işlem; KVKK öncesi dönemde de yapılmaktaydı. KVKK Geçici m. 1/3 hükmünün 3. fıkrası da, kanunun yürürlük tarihi öncesinde alınmış rızalar bakımından ara döneme özgü bir düzenleme sevk etmiştir. Anılan hüküm uyarınca, *“Kanunun yayımı tarihinden önce hukuka uygun olarak alınmış rızalar; bir yıl içinde aksine bir irade beyanında bulunulmaması hâlinde, bu Kanuna uygun kabul edilir.”*

Genel Veri Korum Tüzüğü'nde de, Giriş bölümünün 171. paragrafında benzer bir geçiş rejimi öngörülmüştür. Buna göre, 95/46/EC sayılı Direktif döneminde alınan rızalar, Tüzük'ün yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl içinde, Tüzük'ün öngördüğü şartlara uygun hale getirilmelidir. Görüldüğü üzere Tüzük, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na göre, geçiş döneminde kişisel verilerin işlenmesi bakımından daha güvenceli bir koruma tesis etmiştir. Zira Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun öngördüğü şartlara uygun olmayan rıza, veri sahibinin sessiz kaldığı bir yılın sonunda geçerli hale gelecektir. Tüzük ise, veri sorumlusunun üzerine, yeni ve daha geniş kapsamlı koruma öngören bir rejime uygun davranma yönünde bir yükümlülük yüklemiştir¹²².

¹¹⁹ Article 29 Working Party's Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679, s. 10; Diğer yandan, Lynskey, veri sahibinin veri işlemeye yönelik rızasını geri alamayacağına yönelik beyanının içeren bir sözleşmesel kaydın geçerliliği tartışmaya açık olduğunu belirtmektedir. Yazar, veri sahibinin veri üzerindeki kontrole sahip olduğundan hareketle bu düzenlemenin geçerli sayılabileceğini belirtmekte; ancak veri sahibi ile veri sorumlusu arasındaki bilgi ve güç asimetrisinin çoğu zaman bu "kontrolü" zedeleyeceğine dikkat çekmektedir, bkz. LYNSKEY, s. 187.

¹²⁰ Article 29 Working Party's Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679, s. 21.

¹²¹ AEBİ-MULLER, Regina E., Personen- und Familienrecht - Partnerschaftsgesetz Art. 1-456 ZGB - PartG, **CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht**, ed. Peter Breitschmid, Alexandra Jungo, 3. Auflage, 2016, s. 102; JEANDIN, s. 22, p. 75.

¹²² Article 29 Working Party's Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679, s. 30.

5. Rızanın Varlığını İspat Yükü

Kişisel veri sahibinin rıza göstermiş olduğunu ve bu rızanın onun özgür iradesine dayalı olduğunu ispat yükü, veri sorumlusundadır¹²³. Bu husus, Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün Giriş bölümünün 42. paragrafında, kişisel verinin işlenmesine ilişkin hukuka uygunluk sebebinin veri sahibinin rızası olduğu hallerde, veri sorumlusunun, veri sahibinin işlenmeye rıza göstermiş olduğunu ispatlayabilmesi gerektiği belirtilmiştir¹²⁴.

Veri sorumlusunun rızanın varlığını ispat yükü, veri sahibinin gerekli ve yeterli ölçüde bilgilendirildiğini ve rızanın hukuken geçerli sayılabilmesi için gerekli şartları sağladığını ispat edebilmeyi de kapsamaktadır¹²⁵.

6. Çocuklar Açısından Öngörülen Özel Koruma

95/46/EC sayılı Direktif ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nda eşdeğer bir hüküm yer almamakla beraber; Genel Veri Koruma Tüzüğü, çocuklar açısından kişisel verilerin korunmasına ilişkin özel bir hüküm sevk etmiştir. Buna göre, bilgi toplumu hizmetlerinin¹²⁶ sunulması ile bağlantılı olması ve çocuğun kişisel verilerin işlenmesine ilişkin usulüne uygun olarak alınmış açık rızasının bulunması halinde, bu verilerin işlenmesinin hukuka uygun olması için çocuğun en az 16 yaşında olması gerekmektedir¹²⁷.

Çocuğun 16 yaşından küçük olması halinde ise, rızanın bizzat çocuğun velisi tarafından verilmesi ya da çocuğun rızasının veli tarafından onaylanması gerekir. Buna paralel olarak, veri sahibinin 16 yaşından küçük olması halinde, veri sorumlusunun bilgilendirme yükümlülüğü de, küçük yerine rıza verecek olan veliye karşı yerine getirilmelidir¹²⁸.

¹²³ DEVELİOĞLU, s. 57.

¹²⁴ ‘‘Where processing is based on the data subject’s consent, the controller should be able to demonstrate that the data subject has given consent to the processing operation.’’

¹²⁵ Article 29 Working Party’s Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679, s. 21.

¹²⁶ GVKT m. 4/b-25 uyarınca bilgi toplumu hizmetlerinin tanımı için 2015/1535 sayılı AB Direktifi m. 1/1’in (b) bendine atıf yapılmıştır. Buna göre, bilgi toplumu hizmeti; hizmet alanın bireysel talebi üzerine ve mutlak olarak bir bedel karşılığı, elektronik araçlarla ve mesafeli olarak sağlanan hizmetlerdir (*any service normally provided for remuneration, at a distance, by electronic means and at the individual request of a recipient of services*).

¹²⁷ Tüzük, üye devletlere bu yaş sınırını 13’e kadar indirebilme yetkisi tanımıştır.

¹²⁸ Article 29 Working Party’s Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679, s. 24.

Veri sahibinin yaşının tespiti bakımından veri sorumlusunun gerekli ve yeterli çabayı göstermesi gerekir (GVKT m. 8/2). Bu çabaya rağmen kullanıcı yaşını yanlış beyan etmişse bile, işleminin hukuka aykırı olduğu belirtilmektedir. Kullanıcının yaşının tespiti için bilgi talep edilmesi, örneğin, yaşının beyan eden bir form doldurması isteniyorsa, bu teyit işlemi için asgari düzeyde veri işleme faaliyeti gerçekleştirilmelidir¹²⁹.

7. Özel Nitelikli Kişisel Verilerin İşlenmesi Bakımından Rıza

Kişisel veriler arasında konusu bakımından hassas nitelikte olması itibarıyla ayrı önem atfedilmiş olan özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesi bakımından da, KVKK m. 6/1 hükmüne göre, özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesi, kural olarak hukuka aykırıdır. Özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesini hukuka uygun hale getirebilecek temel sebep, veri sahibinin açık rızasıdır.

Özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesi bakımından hukuka uygunluk sebepleri, AB mevzuatındaki paralel düzenlemesi ise Genel Veri Koruma Tüzüğü m. 9/2’de bentler halinde sayılmıştır. Tüzük’ün 6. maddesindeki genel hüküm ile KVKK m. 5’teki genel hüküm arasındaki açık rızanın düzenleniş yeri arasındaki farklılık, özel nitelikli kişisel verinin işlenmesi bakımından hukuka uygunluk sebeplerinin sıralanışında da kendisini göstermiştir.

Özel nitelikli verilerin işlenmesi bakımından veri sahibinin açık rızasının aranmadığı istisnai haller ise f.3’te açıklanmıştır. Bu hükme göre,

“Birinci fıkrada sayılan sağlık ve cinsel hayat dışındaki kişisel veriler, kanunlarda öngörülen hâllerde ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın işlenebilir. Sağlık ve cinsel hayata ilişkin kişisel veriler ise ancak kamu sağlığının korunması, koruyucu hekimlik, tıbbî teşhis, tedavi ve bakım hizmetlerinin yürütülmesi, sağlık hizmetleri ile finansmanının planlanması ve yönetimi amacıyla, sır saklama yükümlülüğü altında bulunan kişiler veya yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından ilgilinin açık rızası aranmaksızın işlenebilir.”

İstisnai hallere ilişkin bu fıkrada, sağlık ve cinsel hayata ilişkin olmayan özel nitelikli veriler bakımından bizzat açık kanun hükmü; sağlık ve cinsel hayata ilişkin olanlar açısından ise, genel hükümler bağlamında MK m. 24/2’de ifade edilen şekliyle, kanunun verdiği yetkinin kullanılması sonucu hukuka aykırılık ortadan kalkmaktadır.

¹²⁹ Article 29 Working Party’s Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679, s. 25.

8. Kişisel Verinin İşlenmesine İlişkin Rıza Talebinin Genel İşlem Koşulları Dâhilinde Talep Edilmesi

Kişisel verilerin işlenmesine ilişkin rıza; çoğu zaman, veri sorumlusunun başka bireylere de sunmak üzere önceden hazırladığı bir metin dâhilinde bilgilendirme yaptığı ve talebini sunduğu kayıtlar ile istenir. Bu metin, veri sahibi ile veri sorumlusu arasında hâlihazırda yapılacak olan bir sözleşme kapsamında ve bu sözleşmenin kurulması ve/veya ifasıyla ilişkili olarak da yer alabilir. Bu kapsamda veri sahibinin rızasının, genel işlem şartları dâhilinde bir metin içinde yer alması mümkündür¹³⁰. Ancak veri sahibinin rızasının, rızayı talep eden tarafından önceden hazırlanmış ve gelecekte başka kişilere de sunulacak kayıtlardan oluşan bir metin yoluyla istenmesi için, veri sahibi ve veri sorumlusu arasında ayrı bir sözleşmesel ilişki bulunması gerekmez¹³¹.

Rıza talebinin genel işlem şartları dâhilinde talep edilmesi halinde veri sahibine, yararlanmak istediği mal veya hizmete ulaşımı; ilgili ya da ilgisiz verilerine erişim ve bu verilerin işlenmesi şartına bağlı olarak sunulmaktadır. Veri sahibinin iki seçeneği vardır: ya kişisel verilerinin önceden belirlenen ve birçok kullanıcıya sunulan kayıtlar dâhilinde işlenmesini kabul edecek ya da işlemeye rıza vermeyerek mal ve hizmetten yararlanmaktan büsbütün vazgeçecektir (*take-it-or-leave-it choices*). Bir internet sitesinin içeriğinin görüntülenmesi için veri takibi yapan programların (*tracking walls*) işlenmesi için rıza talebi, sohbet veya e-posta hizmetlerinden yararlanabilmek amacıyla veri kullanımı politikalarına onay talep edilmesi, resim düzenlemeye izin veren bir mobil uygulamanın kullanıcının rehberine ya da sosyal medya hesaplarına erişimine yönelik de onay istemesi, bir akıllı televizyonunun kullanıcı tercihlerini öğrenebilmek için ortam dinlemesi yapmaya yönelik onay istemesi bu kapsamda düşünülebilir¹³².

¹³⁰ Genel işlem şartlarına genellikle sözleşme ilişkisi bağlamında rastlanmakla beraber tek taraflı hukuki işlemler bakımından da söz konusu olacağı hakkında ATAMER, Yeşim, “Yeni Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Uyarınca Genel İşlem Koşullarının Denetlenmesi – TKHK m. 6 ve TTK m. 55, f. 1, (f) ile Karşılaştırmalı Olarak, Türk Hukukunda Genel İşlem Şartları ve Sempozyumu Bildiriler-Tartışmalar”, **BATIDER**, 2012, s. 9 – 73, s. 13.

¹³¹ Bununla beraber, veri sahibinin rızasının sözleşme metni içinde yer alarak sözleşmesel düzenlemedeki hak ve yükümlülükler kapsamında değerlendirilmesi ve hukuka aykırı bir fiili hukuka uygun hale getirmesi şeklinde farklı fonksiyonlara sahiptir, bkz. FERRETTI, s. 490-491.

¹³² BORGESIOUS et al., s. 368.

Kişisel verilerin işlenmesine yönelik rızanın genel işlem koşulları teşkil eden kayıtlar dâhilinde talep edilmesi ve verilmesi halinde, rızanın geçerliliği ve hüküm doğurması, bu kayıtların TBK m. 20-25 arasında düzenlenen *genel işlem koşulları denetimini* geçmesine bağlıdır. Genel Veri Koruma Tüzüğü m. 29 Çalışma Grubunun Rızaya İlişkin Rehberinde ise, bu tür bir “torba” rızaların (*bundling consent*), özgür iradeye dayanmasının muhtemel olmadığı belirtilmektedir¹³³. Veri sahibinin global kabul niteliğindeki bu yönde beyanı, özgür iradeye dayanmadığından iradenin oluşumunda bir sakatlığından söz edilebilir. Bu nedenle, rıza talep edilen hususları ihtiva eden genel işlem koşullarının yürürlük denetimine takılacaktır¹³⁴. Örneğin; bir banka müşteri, bankacılık hizmetlerinin kullanılmasını, kişisel verilerin işlenmesi şartına bağlıyorsa bu durumda rıza beyanının özgür şekilde verilemediği söylenebilir¹³⁵. Bu nedenle, verilen rızanın geçersiz sayılması nedeniyle, bu tarz düzenlemelerin yürürlük denetimini geçemeyecektir.

Diğer yandan, Genel Veri Koruma Tüzüğü m. 7(4) ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu m. 5/b.c’de, bir sözleşmenin ifası ya da hizmetin sunulması, kişisel verinin işlenmesi şartına tabi tutulmuşsa, açık rızanın varlığının azami dikkatle değerlendirileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda, eğer açık rıza bulunmadığı kanaatine varılırsa, sözleşmeden doğan borcun ifasını ya da ifaya yönelik hazırlıkları ilgilendirmeyen; mevzu bahis sözleşmesel ilişkiyi aşan ekonomik menfaatler güdülerek yapılmak istenen veri işleme faaliyetleri bakımından bir hukuka uygunluk sebebi bulunmamaktadır¹³⁶,

SONUÇ

- Kişisel verilerin korunması hukukunun tarihsel gelişimi, tavsiye ve rehber niteliğindeki uluslararası metinlere dayanmaktadır. Doksanlı yıllardan itibaren ise ulusal ve uluslararası düzeyde bağlayıcı normlarla düzenlenen bir temelde gelişmiştir. Türk hukuku bakımından Kişisel Verilerin Korunması Kanunu hazırlanırken, 95/46/EC sayılı

¹³³ Article 29 Working Party’s Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679, s. 8.

¹³⁴ Yürürlük denetimi, genel işlem şartlarını hazırlayan bakımından karşı tarafı bunların varlığından haberdar etme içeriklerine ulaşma imkânı sağlaması, işlemin diğer tarafı bakımından ise kabul beyanında bulunması aşamalarını içermektedir. Detaylı açıklamalar için bkz. ATAMER, s. 27-29.

¹³⁵ Article 29 Working Party’s Guidelines on Consent Under Regulation 2016/679, s. 9.

¹³⁶ BROWNSWORD, S. 488.

Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Serbest Dolaşımı Bakımından Bireylerin Korunmasına İlişkin Direktif'in esas alındığı görülmektedir. Oysa Kanun Tasarısı hazırlanırken, o dönemde tasarı halinde olan ve daha güvenceli bir rejim öngören 2016 tarihli Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün Tasarısı da yoğun şekilde tartışılmaktaydı.

- Kişisel verilerin korunması, hukuki niteliği ve hak teorisi itibariyle tartışmalı bir kurumdur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa Adalet Divanı ve bizim Anayasa Mahkememiz; kişisel verilerin korunmasını, insan onuru ve özel hayatın gizliliği bağlamında ele almaktadır. Bu da, kişisel verilerin korunmasının hukuki niteliğini kişilik hakkı kapsamında bir değer olmaya yaklaştırmaktadır. İsviçre-Türk hukukunda da kabul gören görüş, kişisel verilerin korunmasının kişilik hakkı kapsamında bir değer olduğu ve özel hüküm bulunmayan hallerde kişiliğin korunmasına ilişkin genel düzenlemelerin uygulanacağıdır.
- Kişisel verilerin işlenmesi türü itibariyle çok geniş yelpazede faaliyetleri kapsamaktadır. Bu bakımdan, gerek Kişisel Verilerin Korunması Kanunu gerekse 2016 tarihli Genel Veri Koruma Tüzüğü'nde bu faaliyetler, örneksime yoluyla sayılmıştır.
- Kişisel verilerin işlenmesi kural olarak hukuka aykırıdır. Bununla beraber, kişisel verilerin hukuka uygun surette işlenmesi için KVKK m. 5'te (özel nitelikli kişisel veriler bakımından KVKK m. 6'da) düzenlenen hukuka uygunluk sebeplerinden birinin bulunması gerekmektedir. Veri sorumlusu, kişisel verileri işlerken dayandığı hukuka uygunluk sebebini, en geç verilerin işlenmesi anında veri sahibine bildirmelidir.
- Gerek mülga 95/46/EC sayılı AB Direktifi gerekse Genel Veri Koruma Tüzüğü'nde, kişisel verilerin korunması bağlamında öngörülen bütün hukuka uygunluk sebepleri bentler halinde düzenlenmiştir. Anılan hükümde diğer hukuka uygunluk sebepleri tek bir fıkrada sayılırken, kişisel verilerin işlenmesi bağlamında hukuka uygunluk sebeplerinden veri sahibinin rızası için ayrı ve bağımsız bir fıkra tahsis edilmiştir. Bu da, veri sahibinin açık rızasının, diğer hukuka uygunluk sebeplerine göre hiyerarşik olarak konumunun sorgulanmasına yol açmaktadır.

- Veri sahibinin açık rızasının, kişisel verilerin işlenmesi bakımından hukuka aykırılığı kaldırması için, hukuken geçerli olması gerekir. Bu kapsamda veri sahibi; özgür iradesine dayanan ve belirli bir amaca/işleme faaliyetine yönelik açık rızasını, aktif bir harekete dayanarak rızasını vermelidir. Veri sahibinden alınan rızanın hukuka uygun olması için veri sorumlusuna da bazı yükümlülükler düşmektedir. Bu bakımdan veri sorumlusunun, veri sahibinin rızasının özgür bir muhakemeye dayanarak oluşturulabilmesi için, Kanunun öngördüğü hususlarda gerekli ve yeterli bilgilendirmeyi sağlamış olması gerekir.

KISALTMALAR LİSTESİ

95/46/EC sayılı AB Direktifi : 1995 tarihli Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Serbest Dolaşımı Bakımından Bireylerin Korunmasına İlişkin Direktif

- AB : Avrupa Birliği
 AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
 AİHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
 BATIDER : Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Dergisi
 BGE / ATF : Bundesgerichtsscheidung Arrêt de Tribunal Fédéral
 BK : 818 sayılı Borçlar Kanunu
 bkz. : bakınız
 dn. : dipnot
 E. : esas
 Ed. : editör
 E.T. : Erişim Tarihi
 f. : fıkra
 GVKT : 2016 tarihli Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü
 HD : Hukuk Dairesi
 HGK : Hukuk Genel Kurulu
 K. : karar
 KVKK : 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
 m. : Madde
 MK : 4721 sayılı Medeni Kanun
 p. : paragraf
 s. : sayfa
 T. : tarih
 TBK : 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
 vd. : ve devamı
 Yarg. : Yargıtay

KAYNAKÇA

- AEBİ-MULLER, Regina E.: **Personen- und Familienrecht - Partnerschaftsgesetz Art. 1-456 ZGB - PartG, CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht**, ed. Peter Breitschmid, Alexandra Jungo, 3. Auflage, 2016.
- AKSOY, Hüseyin Can: **Kişisel Verilerin Korunması**, Çakmak Yayınları, Ankara, 2010.
- ATAMER, Yeşim: Yeni Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Uyarınca Genel İşlem Koşullarının Denetlenmesi – TKHK m. 6 ve TTK m. 55, f. 1, (f) ile Karşılaştırmalı Olarak, Türk Hukukunda Genel İşlem Şartları ve Sempozyumu Bildiriler-Tartışmalar, **BATIDER**, 2012, s. 9 – 73.
- BROWNSWORD, Roger: ‘‘Consent in Data Protection Law: Privacy, Fair Processing and Confidentiality’’, **Reinventing Data Protection Law?**, ed. Serge GutwirthYves PouilletPaul De HertCécile de TerwangneSjaak Nouwt, Springer Netherlands 2009, s. 83-110.
- BORGESIU Frederik J. Zuiderveen / KRUIKEMEIER, Sanne / BOERMAN, Sophie C. / HELBERGER, Natali: Tracking Walls, Take-it-or-leave-it Choices, **the GDPR and the e-Privacy Regulation**, **European Data Protection Law Review**, 2017/3, s. 353-367.
- BOROCZ, Istvan: Risk to the Right to the Protection of Personal Data: An Analysis through the Lenses of Hermagoras, **2 European Data Protection Law Review**, 2016/3, s. 467-480.
- BOZKURT YÜKSEL, Armağan Ebru: **Bulut Bilişimde Kişisel Verilerin Korunması**, Yetkin, Ankara, 2016.
- BU-PASHA, Shakila / ALEN-SAVIKKO, Anette / MAKINEN, Jenna / GUINNES, Robert / KORPISAARI, Paivi: EU Law Perspectives on Location Data Privacy in Smartphones and Informed Consent for Transparency, **European Data Protection Law Review**, 2016, s. 312 -323.
- ÇEKİN, Mesut Serdar: ‘‘6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun’un Big Data (Büyük Veri) ve İrade Serbestisi Açısından Değerlendirilmesi’’, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 74, s. 629-644.
- DE HERT, PAUL: Data Protection as Bundles of Principles, General Rights, Concrete Subjective Rights and Rules: Piercing the Veil of Stability

- Surrounding the Principles of Data Protection, **European Data Protection Law Review**, 2017/3, s. 160-179.
- DEVELİOĞLU, Hüseyin Murat: **6098 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ile Karşılaştırmalı Olarak Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü uyarınca Kişisel Verilerin Korunması Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, TUFAN: **Kişiler Hukuku**, 19. Baskı, Filiz, İstanbul, 2018.
- EIJIK, Nico Van / HOOFNAGLE, Jay / KANNEKENS, Emilie: Unfair Commercial Practices: A Complementary Approach to Privacy Protection, **European Data Protection Law Review**, 2017/3, s. 325-337.
- FERRETTI, Federico: “A European Perspective on Data Processing Consent through the Re-conceptualization of European Data Protection’s Looking Glass after the Lisbon Treaty: Taking Rights Seriously”, **European Review of Private Law**, 2-2012, s. 473–506.
- GONZALEZ FUSTER, Gloria: **The Emergence of Personal Data Protection as a Fundamental Right of the EU**, Brussels, 2014.
- HELVACI, Serap / ERLÜLE, Fulya: **Medeni Hukuk: Medeni Hukuka Giriş – Kişiler Hukuku – Aile Hukuku**, 5. Bası, Legal, İstanbul, 2018.
- JASMONTAITE, Lina / KAMARA, Irene / ZANFIR-FORTUNA, Gabriela / LEUCCI, Stefano: Data Protection by Design and by Default: Framing Guiding Principles into Legal Obligations in the GDPR, **European Data Protection Law Review**, 2018/4, s. 168-189.
- JEANDIN, Nicolas: **Code Civil I: Art. 1-359 CC, Commentaire Romand**, Bâle, 2010.
- KAYA, Cemil: “*Avrupa Birliği Veri Koruma Direktifi Ekseninde Hassas (Kişisel) Veriler ve İşlenmesi*”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 69 (1-2), s. 317-334. (Hassas Veriler)
- KAYA, Cemil: **Assessing the Transfer of Personal Data in the European Union in the Light of the Data Protection Directive**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011. (Transfer of Personal Data)
- KUNER, Christopher: “The European Commission’s Proposed Data Protection Regulation: A Copernican Revolution in European Data Protection Law”, **Bloomberg BNA Privacy and Security Law Report**, 6 Şubat 2012.
- KÜZECİ, Elif: **Kişisel Verilerin Korunması**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010.

- LÖW, PETRA: **Datenschutz im Interne: Eine strukturelle Untersuchung auf der Basis der neuen deutschen Medienordnung**, Tübingen, 2000.
- LYNSKEY, Orla: **The Foundations of EU Data Protection Law**, Oxford University Press, 2015.
- MEILI, Andreas: **Zivilgesetzbuch I: Art. 1-456 ZGB, Basler Kommentar**, ed. Heinrich Honsell, Nedim Peter Vogt, Thomas Geiser, 4. Auflage, Basel, 2010.
- OĞUZMAN, M. Kemal / SELİÇİ, Özer / OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe: **Kişiler Hukuku: Gerçek ve Tüzel Kişileri**, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 17. Baskı, Filiz, İstanbul, 2018.
- ÖZDEMİR, Hayrunnisa: **Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması**, Seçkin, Ankara, 2009.
- PEARCE, Henry: Personality, Property and Other Provocations: Exploring the Conceptual Muddle of Data Protection Rights under EU Law, **European Data Protection Law Review**, 2018/4, s. 190-208.
- RUDIN, Beat: Datenschutzreform in der Schweiz, **digma - Zeitschrift für Datenrecht und Informationssicherheit**, s. 194-202.
- SAMUELSON, Pamela: Privacy as Intellectual Property, **Stanford Law Review**, Volume: 52, 1999, s. 1125-1173.
- SAUVAIN, Monique Cossali / DUBOIS, Camille: Les Codes de Conduite dans le Projet de Révision de la Loi Fédérale sur la Protection des Données, **LeGes - Gesetzgebung & Evaluation**
- SCHMID, Alain / SCHMIDT, Kirsten Johanna / ZECH Herbert: Rechte an Daten – zum Stand der Diskussion, **sic! - Zeitschrift für Immaterialgüter-, Informations- und Wettbewerbsrecht**, 2018, s. 627-639.
- SCUDIERO, Lucio: Bringing Your Data Everywhere: A Legal Reading of the Right to Portability, **European Data Protection Law Review**, 2017/2, s. 119-127.
- SEROZAN, Rona: **Medeni Hukuk: Genel Bölüm – Kişiler Hukuku**, 8. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.
- YÜCEDAĞ, Nafiye: “*Medeni Hukuk Açısından Kişisel Verilerin Korunması Kanununun Uygulama Alanı ve Genel Hukuka Uygunluk Sebepleri*”

leri'' , **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, 75 (2), s. 765-790.

TAŞTAN, Furkan Güven: **Türk Sözleşme Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.

UNCULAR, Selen: **İş İlişkisinde İşçinin Kişisel Verilerinin Korunması**, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, Seçkin, 2018.

VAN DER SLOOT, Bart: Privacy as Personality Right: Why the ECtHR's Focus on Ulterior Interests Might Prove Indispensable in the Age of 'Big Data', **Utrecht Journal of International and European Law**, Vol. 31, No. 80, 2015, pp. 25-50.

VICTOR, Jacob M.: The EU General Data Protection Regulation: Toward a Property Regime for Protecting Data Privacy, The EU General Data Protection Regulation: Toward a Property Regime for Protecting Data Privacy', **Yale Law Journal**, 123, 2013, 513-528.

WITZIG, Aurélien: Le droit de propriété a-t-il un avenir? Volume:2, **La Semaine Judiciaire**, ed. Bernard Corboz, 2018, s. 79-109.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

2016/679 SAYILI TÜZÜK ÇERÇEVESİNDE RIZAYA İLİŞKİN MADDE 29 ÇALIŞMA GRUBU REHBERİ.

https://ec.europa.eu/newsroom/article29/item-detail.cfm?item_id=623051

KİŞİSEL VERİLERİ KORUMA KURULU AÇIK RIZA REHBERİ

<https://www.kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/66b2e9c4-223a-4230-b745-568f096fd7de.pdf>

2016/679 SAYILI TÜZÜK ÇERÇEVESİNDE OTOMATİKLEŞTİRİLMİŞ KARAR VERİLMESİ VE PROFİL ÇIKARILMASINA İLİŞKİN MADDE 29 ÇALIŞMA GRUBU REHBERİ.

https://ec.europa.eu/newsroom/article29/item-detail.cfm?item_id=612053

KİŞİSEL VERİ KAVRAMI HAKKINDA 4/2007 SAYILI MADDE 29 ÇALIŞMA GRUBU GÖRÜŞÜ.

<https://www.clinicalstudydatarequest.com/Documents/Privacy-European-guidance.pdf>

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ, KİŞİSEL VERİ KORUMASINA İLİŞKİN BASIN BİLDİRİSİ, Şubat 2019.

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Data_ENG.pdf

AVRUPA VERİ KORUMA HUKUKU EL KİTABI, 2018.

https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_data_protection_02ENG.pdf <https://www.legifrance.gouv.fr/>